

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Kupní smlouva

Diplomová práce

Adriana Králová

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Praha, říjen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 26.10.2009

.....
Adriana Králová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi při vypracování této diplomové práce poskytl.

V Praze dne 26.10.2009

Adriana Králová

OBSAH:

1. ÚVOD	6
2. HISTORIE KUPNÍ SMLOUVY	9
2.1. Předchůdci kupní smlouvy.....	9
2.2. Kupní smlouva v římském právu.....	9
2.3. Kupní smlouva ve středověku.....	11
2.4. Kupní smlouva podle obecného zákoníku občanského č. 946/1811 ř.z.	12
2.5. Kupní smlouva podle občanského zákoníku č. 141/1950 Sb.	13
2.6. Kupní smlouva podle původního občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.	14
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA KUPNÍ SMLOUVY V SOUČASNÝCH PRAMENECH PRÁVA	16
3.1. Kupní smlouva podle obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb.	17
3.2. Mezinárodní kupní smlouva	19
4. KUPNÍ SMLOUVA PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	21
4.1. Kupní smlouva jako právní úkon.....	21
4.1.1. Náležitost osoby.....	23
4.1.2. Náležitosti vůle	23
4.1.3. Náležitosti projevu.....	26
4.1.4. Náležitosti předmětu právního úkonu.....	26
4.2. Pojem kupní smlouvy	27
4.3. Odlišení od jiných smluvních typů	27
4.4. Zvláštní druhy kupní smlouvy	28
4.5. Forma kupní smlouvy	29
4.6. Vznik kupní smlouvy.....	29
4.7. Účastníci kupní smlouvy	31
4.8. Podstatné náležitosti kupní smlouvy.....	33
4.8.1. Předmět koupě	33
4.8.2. Kupní cena	34
4.9. Práva a povinnosti stran	36
4.10. Nabytí vlastnického práva	41
4.11. Nebezpečí škody na věci.....	42
4.12. Změna závazkového právního vztahu z kupní smlouvy.....	43
4.12.1. Změna v subjektech závazkového právního vztahu	43
4.12.2. Změna v obsahu závazkových právních vztahů	45
4.13. Zánik závazkového právního vztahu z kupní smlouvy.....	45
4.13.1. Jednostranným právním úkonem	46
4.13.2. Dvoustranným právním úkonem	47
4.13.3. Na základě události.....	48
4.13.4. Na základě spojení události a úkonu.....	48
5. ODPOVĚDNOST ZA VADY PŘEDMĚTU KOUPE	49
5.1. Obecná právní úprava odpovědnosti za vady u kupní smlouvy	49
5.2. Reklamace vad kupujícím.....	51
5.3. Náhrada nákladů reklamace.....	52
5.4. Vztah mezi odpovědností za vady a náhradou škody způsobené vadným plněním	53
6. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	54

6.1. Obecně o odpovědnosti za škodu.....	54
6.2. Odpovědnost za škodu podle zákona č. 59/1998 Sb.....	57
6.2.1. Předpoklady odpovědnosti podle zákona č. 59/1998 Sb.	59
6.2.2. Liberační důvody	60
6.2.3. Promlčení a prekluze	60
6.3. Obecná bezpečnost výrobků	61
7. ODPOVĚDNOST ZA PRODLENÍ.....	62
7.1. Prodlení dlužníka	62
7.2. Prodlení věřitele	63
8. KUPNÍ SMLOUVA A OCHRANA SPOTŘEBITELE.....	66
8.1. Spotřebitelské smlouvy.....	67
8.1.1. Smlouvy sjednané na dálku	67
8.1.2. Smlouvy sjednané mimo provozní prostory	68
8.2. Obecné zásady spotřebitelských smluv	69
8.3. Některé aspekty vztahu občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele	69
9. NÁVRH NOVÉHO OBČANSKÉHO KODEXU.....	72
9.1. Právní úprava kupní smlouvy podle nového návrhu občanského zákoníku.....	73
10. ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
RESUMÉ	81

1. ÚVOD

Kupní smlouva je jedním z nejstarších a také nejpoužívanějších institutů soukromého práva. Každý z nás se s tímto smluvním typem setkává prakticky každý den, přičemž si to většinou ani neuvědomuje. Nikdo z nás nepřemýšlí nad tím, že právě takovou smlouvu uzavírá, například při koupi ranních novin nebo jízdenky do metra či tramvaje. A možná z tohoto důvodu se nám na první pohled nemusí kupní smlouva jevit jako složitá.

Musíme si ale uvědomit, že neexistují pouze výše uvedené jednoduché typy kupní smlouvy. V průběhu lidského života se vyskytnou situace, kdy je třeba prodat automobil, koupit byt, dům anebo dokonce prodat či koupit podnik. Navíc se při koupi nebo prodeji již nemusíme omezovat jen na území naší vlasti, ale můžeme uzavřít kupní smlouvu i se zahraničním partnerem. Takové případy jsou už mnohem komplikovanější. Jak vidno, kupní smlouva má velmi široké použití a v každodenním životě je nezastupitelná.

Na počátku mé diplomové práce si musím položit otázku, proč jsem zvolila jako téma diplomové práce kupní smlouvu? Odpověď je zcela prostá. Právě každodennost jejího použití a také to, že se jedná o jeden z nejstarších smluvních typů, byly hlavním popudem k tomuto výběru. Nutno ještě říci, že dalším neméně významným důvodem k této volbě byla i skutečnost, že se kupní smlouva jeví na první pohled jako velmi jednoduchý a též bezproblémový institut.

Jakmile bylo téma vybráno a já začala stále hlouběji pronikat do úpravy kupní smlouvy, objevila se celá řada otázek. Především co je kupní smlouva a kdy vznikla? Jaký byl její vývoj? Jaká je současná úprava kupní smlouvy v našem právním řádu? Co musí kupní smlouva obsahovat, aby byla platná? Jak se liší od jiných smluvních typů? Jaká jsou práva a povinnosti účastníků kupní smlouvy? A mnohé další. Zejména na tyto otázky bych chtěla v rámci své diplomové práce odpovědět.

Diplomovou práci jsem rozdělila celkem do deseti částí. Po první části, kterou je úvod, bych se ve druhé části chtěla zabývat historií kupní smlouvy. Ráda bych se zmínila o předchůdcích kupní smlouvy, ale svou pozornost bych chtěla věnovat první komplexní úpravě kupní smlouvy, z níž vychází dodnes veškeré moderní právní úpravy

evropských zemí, totiž úpravě kupní smlouvy v římském právu. V této části by neměla chybět ani zmínka o dalším vývoji kupní smlouvy, zejména ve 20. století.

Ve třetí části bych se soustředila na současnou platnou právní úpravu kupní smlouvy tak, jak je obsažena v občanském a obchodním zákoníku. Opomenuta by zde neměla být ani mezinárodní kupní smlouva.

Ve čtvrté části by měl být podán výklad o úpravě kupní smlouvy podle Občanského zákoníku, tedy o jednotlivých aspektech kupní smlouvy. Jedná se o část, která by měla být z hlediska mé práce stěžejní. Pozornost zde budu věnovat zejména kupní smlouvě jako právnímu úkonu, pojmu kupní smlouvy, též odlišností kupní smlouvy od jiných smluvních typů. Zapomenout nelze ani na vznik kupní smlouvy, její účastníky, podstatné náležitosti kupní smlouvy a práva a povinnosti smluvních stran. V závěru této části by neměla chybět ani zmínka o možnostech změny kupní smlouvy a dále o jejím zániku.

Části pátá, šestá a sedmá budou zaměřeny na jednotlivé druhy občanskoprávní odpovědnosti, opět z hlediska kupní smlouvy. To znamená odpovědnost za vady, odpovědnost za škodu (včetně odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku) a odpovědnost za prodlení.

Část osmá bude věnována kupní smlouvě a ochraně spotřebitele, ovšem nikoli vyčerpávajícím způsobem. Zaměřím se zde jen na některé aspekty ochrany spotřebitele, jakými jsou obecné vymezení spotřebitelských smluv, smlouvy sjednávané na dálku, smlouvy uzavírané mimo provozovnu dodavatele a obecné zásady spotřebitelských smluv. Ráda bych se též pokusila uvést některé aspekty vztahu občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele.

V části deváté bych poté chtěla uvést, jak se bude lišit úprava kupní smlouvy podle nově připravovaného občanského kodexu od stávající úpravy. Závěrečnou část mé diplomové práce pak tvoří závěr.

Téma kupní smlouvy je neobyčejně široké a samo o sobě by vydalo na několik diplomových prací. Rozsah diplomové práce je však omezen, a proto v této práci nenaleznete zmínku ani o vedlejších ujednáních při kupní smlouvě, ani o kupní smlouvě na nemovitost a katastru nemovitostí, budoucí kupní smlouvě či srovnání úpravy kupní smlouvy v Občanském zákoníku, Obchodním zákoníku a Vídeňské úmluvě. Chybět zde bude i komparace právních úprav kupní smlouvy v ostatních evropských státech.

Cílem mé diplomové práce není podat komplexní pohled na danou problematiku, mělo by se spíše jednat o analýzu vybraných partií kupní smlouvy jako jednoho ze základních smluvních typů, která je právě v dnešních poměrech nezastupitelným smluvním typem (včetně dopadu vzorových evropských řešení).

2. HISTORIE KUPNÍ SMLOUVY

2.1. Předchůdci kupní smlouvy

Kupní smlouva, která se dříve nazývala smlouva trhov \acute{a} , je jedním z nejstarších institutů soukromého práva. Její vznik se datuje do doby vzniku směnných zbožně peněžních vztahů, do doby nejstarších civilizací, které využívaly základní mechanismy trhu, to znamená výměnu zboží za jiné zboží a později za peníze.

První předchůdce kupní smlouvy se objevil již v pozdní době kamenné, někdy mezi 5. – 3. tisíciletí př. n. l. Tehdy se směnou získávaly první měděné nástroje, a to i ze vzdálenějších míst. Zrodil se tak tzv. dálkový obchod. Postupně se v této době lidé začali specializovat na různé činnosti a tím byl dán základ pro společenskou dělbu práce, jejímž výsledkem byl i směnný obchod. Nejprve se směňovalo v rámci jedné vesnice mezi jednotlivými obyvateli, ale časem se směna rozšířila i na tržiště a poté už se za směnným obchodem odcházelo i do vzdálenějších měst a vesnic. V rámci ekonomie se takové obchody nazývají jako „barterovy obchody“. Tyto směnné obchody lze tedy považovat za nejjednodušší kupní smlouvy, přesněji řečeno za směnné smlouvy. Princip směny byl a je velmi jednoduchý. Spočívá v tom, že si za věc obstarám jinou věc, kterou si nedokážu vyprodukovat sám. Směna byla reálným¹ a ústním kontraktem. Peněz v této době nebylo ještě zapotřebí. Peníze se staly všeobecným prostředkem směny až později, ovšem tuto funkci plní dodnes. První kovové mince byly zavedeny v Athénách v 7. století př. n. l. Jakmile vznikly peníze, směna získala nový rozměr, protože nadále se již vyměňovaly věci za peníze a tím se vytvořil nový smluvní typ - skutečná kupní smlouva.

2.2. Kupní smlouva v římském právu

V římském právu se koupě – prodej (smlouva trhov \acute{a} = emptio venditio) řadila do konsensuálních kontraktů². Smlouva trhov \acute{a} je smlouvou o výměně věci za peníze.

¹ Kontrakt, jehož podstata spočívá v tom, že k nabytí vlastnického práva k věci se vyžaduje předání věci navzájem.

² Kontrakty, které vznikaly prostým souhlasem, pouze dohodou o typické kauze.

Jejím předchůdcem byla v Římě směna, jako reálný kontrakt s dvojitým převodem vlastnického práva. Právě na tuto směnu navázala smlouva trhov^á, jako trh za hotové (trh z ruky do ruky). Prvním typem kupní smlouvy byla tedy reálná trhov^á smlouva, která byla uzavírána na tržištích. Během dalšího vývoje se jednotlivé složky trhov^é smlouvy začaly osamostatňovat a časově oddělovat. Placení kupní ceny, odevzdání věci a převod vlastnického práva se staly oddělenými instituty, pro které byla uzavřená kupní smlouva pouze kauzou (právním důvodem). Smlouvou se tedy poté zakládaly pouze obligační závazky stran, to znamená závazek prodávajícího odevzdat věc a závazek kupujícího zaplatit trhovou cenu. Tyto závazky vznikaly od okamžiku, kdy se smlouva stala tzv. perfektní, tedy kdy se strany dohodly na předmětu koupě a jeho ceně.

Předmětem trhov^é smlouvy mohla být jakákoli věc hmotná i nehmotná, bezvadná i zkažená, taková, která již je a i ta, která teprve vznikne. Pokud se kupovala věc, která ještě nebyla, hovořilo se o koupi věci budoucí. Takovou koupi bylo možno uzavřít s podmínkou, že věc skutečně vznikne, anebo bez takové podmínky. Smlouva bez podmínky se označovala jako „emptio spei“ (= koupě naděje) a byla to smlouva riskantní. Smlouva s podmínkou se nazývala „emptio rei speratae“ (= koupě věci očekávané). Předmět trhov^é smlouvy mohl být určen individuálně, alternativně nebo genericky. Nebylo však možno koupit věc vlastní. Podle římských právníků se kupec v takovém případě buď mýlil, anebo jednal z donucení, přičemž obě tato jednání byla neplatná.

Cena musela být určena v penězích (nebo bylo možno umluvit si jiné vedlejší plnění) a musela být objektivně určitelná. Jestliže se strany dohodly, že cenu určí někdo třetí, nebyla taková smlouva v klasickém právu platná.

Cena nemusela odpovídat hodnotě prodávané věci, ale podle právního pravidla měla být spravedlivá.

Z trhov^é smlouvy vznikala práva a povinnosti oběma stranám, kupujícímu i prodávajícímu, neboť se jednalo o dvoustranný kontrakt synallagmatický (rovný).

Mezi povinnosti kupujícího patřila povinnost zaplatit trhovou cenu a povinnost převzít koupenou věc. Kupující byla ale také povinen uhradit prodávajícímu všechny náklady, které od uzavření smlouvy s prodanou věcí měl. Pokud věc náhodou zanikla, nesl odpovědnost kupující, i když mu zatím koupená věc nebyla odevzdána.

Prodávající odpovídal za právní vady věci a za vady faktické. Byl povinen převést předmět smlouvy do držby kupujícího, tak aby tento držel nerušeně a trvale. Kupující nemusel k dané věci nabyt vlastnické právo, ale musela mu být garantována jistota, že se nenajde nikdo, kdo by mu věc pořadem práva odebral, anebo kdo by si k věci připisoval nějaké věcné právo, o kterém kupující nevěděl.

Prodávající odpovídal také za vady faktické, neboli odpovídal za to, že věc má vlastnosti, které sliboval a že nemá nedostatky, které výslovně vylučoval. Za zjevné faktické vady, které bylo možno zjistit prohlídkou, však prodávající zásadně neodpovídal.

Zpravidla ihned při uzavření smlouvy došlo také k odevzdání věci. Pokud ale prodávající plnil později, musel předmět smlouvy odevzdat se vším, co k němu přibýlo.

Ke smlouvě tržové se běžně připojovaly různé vedlejší úmluvy (*pacta adiecta*). Většinu z nich znají i moderní právní řády včetně našeho. Jednalo se především o „*in diem addictio*“ (výhrada lepšího kupce), „*lex commissoria*“ (rezolutivní podmínka, která umožňovala prodávajícímu odstoupit od smlouvy, pokud kupující nezaplatil do určitého dne tržovou cenu), „*pactum protimiseos*“ (úmluva o předkupním právu), „*pactum displicentiae*“ (koupě na zkoušku) a další.

Z této historicky první komplexní úpravy kupní smlouvy vychází dodnes veškeré moderní právní úpravy evropských zemí, včetně úpravy v českém právním řádu.

2.3. Kupní smlouva ve středověku

V období středověku patřila kupní smlouva k reálným kontraktům³. Smluvní volnost byla omezena různými cechy a zvyklostmi. K převodu vlastnického práva k prodáváním věcem docházelo tradicí, tedy převzetím a odevzdáním věci. Okamžikem převzetí věci se tak kupující stal jejím vlastníkem. Tradice se nejčastěji uskutečňovala z ruky do ruky, ale možné bylo i to, aby zcizitel odevzdal věc nabyvateli symbolicky. Spolu s převzetím a odevzdáním věci přecházelo i nebezpečí škody na věci na kupujícího. Kupující buď musel kupní cenu zaplatit ihned v hotovosti, nebo zaplatil jen

³ Kontrakt, jehož podstata spočívá v tom, že k nabytí vlastnického práva k věci se vyžaduje předání věci navzájem.

část, ale nebylo vyloučeno, aby celou kupní cenu dlužil. Předmětem koupě mohla být jakákoliv věc.

2.4. Kupní smlouva podle obecného zákoníku občanského č. 946/1811 ř.z.

Obecný zákoník občanský, který znamenal první souhrnnou kodifikaci občanského práva, byl vydán v roce 1811. Obsahoval mimo jiné i úpravu tržové smlouvy.

Tržovou smlouvou se podle této úpravy přenechávala věc za peníze jiné osobě. Bylo stanoveno, že se jedná o jeden ze způsobů nabytí vlastnického práva. Podstatnými náležitostmi smlouvy bylo určité stanovení tržové ceny v hotových penězích a určení předmětu trhu. Věc bylo možné zcizit dílem za peníze, dílem za jinou věc a tržová cena mohla být určena i třetí osobou dodatečně. Sjednaná cena nesměla odporovat zákonu a nesměla být zkrácena přes polovici. Prodávající byl povinen věc opatrovat až do odevzdání kupujícímu. Kupující byl naproti tomu povinen převzít věc ihned nebo ve smluvený čas, zároveň však musel zaplatit hotově tržovou cenu, neboť jinak byl prodávající oprávněn odepřít odevzdání věci. Vlastnické právo ze zákona přešlo odevzdáním kupujícímu bez ohledu na to, zda byla zaplácena kupní cena. Pokud nebyla kupní cena zaplácena do odevzdání věci, jednalo se o prodej na úvěr.

Úprava smlouvy tržové obsahovala pouze ustanovení, která byla pro ni typická. Pokud v kapitole o smlouvě tržové nebyla obsažena příslušná ustanovení, pak bylo třeba aplikovat ustanovení o smlouvě směnné a pokud ani zde nebylo obsaženo potřebné ustanovení, bylo nutné použít obecná ustanovení o smlouvách.

Obecný zákoník občanský obsahoval i úpravu vedlejších ujednání při kupní smlouvě (např. výhradu zpětné koupě, předkupní právo, výhradu zpětného prodeje nebo prodej na zkoušku).

Obecný zákoník občanský byl po vzniku samostatné Československé republiky recipován do nového právního řádu a platil na našem území až do konce roku 1950, kdy byl nahrazen novým občanským zákoníkem.

2.5. Kupní smlouva podle občanského zákoníku č. 141/1950 Sb.

„V červnu 1948 na zasedání ÚV KSČ vyhlásil Klement Gottwald nutnost zavést nový právní řád, který by „pomohl upevnit a rozvíjet výsledky politického vítězství.“⁴ I na IX. Sjezdu KSČ v roce 1949 bylo stanoveno jako jeden z hlavních úkolů právníků konstituování nového právního řádu. Současně byly formulovány požadavky na nové občanské právo. Ministerstvu spravedlnosti bylo vládním usnesením uloženo, aby do 1. září 1950 předložilo osnovy zákonných předpisů, kterými bude právo nově kodifikováno. Cílem bylo vytvořit takový právní stav, který by lépe umožnil prosadit totalitní tendence komunistické vlády. Již dne 1. září 1948 byl na ministerstvu spravedlnosti zřízen odbor pro urychlenou kodifikaci práva. Právě na něm ležela rozhodující část práce při přípravě nového občanského zákoníku. Kodifikační práce se dělily na tři stadia. V prvním stadiu byly vypracovány zásady, ve druhém nástin osnovy a ve třetím byla provedena závěrečná redakce.

Občanský zákoník byl přijat jako zákon č. 141 Sb. 25. října 1950 s účinností od 1. ledna 1951. Hovoří se o něm jako o tzv. „středním kodexu“. Zákoník se skládal ze šesti částí: úvodní ustanovení, obecná ustanovení, práva věcná, práva závazková, právo dědické a ustanovení přechodná a závěrečná.

Samotná kupní smlouva ještě spolu se smlouvou směnnou byla upravena v části čtvrté, hlavě osmnácté, a to konkrétně v ustanoveních § 366 – 382. Podle této úpravy se kupní smlouvou prodávající zavazuje odevzdat kupujícímu předmět koupě a kupující se zavazuje jej odebrat a zaplatit ujednanou cenu. V kupní smlouvě bylo možné sjednat tzv. běžnou cenu. Tou se rozuměla cena v místě a čase plnění. Nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení předmětu koupě přecházely na kupujícího spolu s nabytím vlastnictví, za předpokladu, že si strany nedohodly něco jiného. Oproti úpravě obsažené v obecném zákoníku občanském z roku 1811 zde přibyla ustanovení o prodlení kupujícího s odebráním předmětu koupě a o nákladech spojených s odevzdáním a odebráním věci. Úprava však neobsahovala žádná ustanovení o vadách ani o odpovědnosti za vady z kupní smlouvy. V případě vad se tedy musela použít obecná úprava odpovědnosti za vady, jež byla zahrnuta v ustanoveních § 225 – 238. Úprava kupní smlouvy byla tak mnohem stručnější, než je tomu v současné době. Vedlejší

⁴ Schelleová, I., Schelle, K. Vývoj kodifikace občanského práva. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 27.

ujednání pak byla upravena v ustanoveních § 374 – 381. Ve srovnání s obecným zákoníkem občanským však byla tato úprava mnohem chudší.

2.6. Kupní smlouva podle původního občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.

„Již koncem padesátých let se začalo upozorňovat na to, že platný občanský zákoník „plně neodráží poměry a vztahy, které se v naší společnosti v dané etapě vývoje socialismu vytvořily“, a tak se začalo uvažovat v souvislosti s přípravou a přijetím ústavy v roce 1960 o vydání nového občanskoprávního kodexu.“⁵ Podle usnesení ÚV KSČ se měl nový kodex omezit na regulování majetkových vztahů mezi občany a mezi občany a socialistickými organizacemi při uspokojování majetkových potřeb občanů. Došlo k dalšímu zúžení občanského práva, vydělily se z něj vztahy, které byly dříve upraveny obchodním zákoníkem. Deformovány byly především princip privátní autonomie (a to jak autonomie vlastníků, tak i autonomie smluvní), princip plné náhrady jak majetkové, tak nemajetkové újmy, princip ochrany dobré víry a jiné. Vedle občanského zákoníku byly legislativně uceleně upravovány společenské vztahy v oblasti výroby, společenské vztahy v manželství a rodině a společenské vztahy v oblasti práce. Na místo občanského zákoníku z roku 1950 byly v roce 1963 a 1964 vydány celkem tři právní kodexy, a to občanský zákoník č. 40/1964 Sb., hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. a zákoník mezinárodního obchodu č. 101/1963 Sb.

Občanský zákoník z roku 1964 byl v původní verzi uveden preambulí a jeho vlastní text byl rozdělen na úvodní Zásady občanskoprávních vztahů a na osm částí s 524 paragrafy: Obecná ustanovení, Socialistické společenské vlastnictví a osobní vlastnictví, Osobní užívání bytů, jiných místností a pozemků, Služby, Práva a povinnosti z jiných právních úkonů, Odpovědnost za škodu a za neoprávněný majetkový prospěch, Dědění a Závěrečná ustanovení.

V páté části nazvané Práva a povinnosti z jiných právních úkonů byly upraveny zejména občanskoprávní vztahy mezi občany navzájem. Byla zde upravena občanská výpomoc, půjčka, darování, veřejná soutěž a také koupě a některé jiné smlouvy.

⁵ Schelleová, I., Schelle, K. Vývoj kodifikace občanského práva. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 32.

Podle tehdejšího znění ustanovení § 399 z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost věc kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost věc převzít a zaplatit za ni prodávajícímu dohodnutou cenu. Dohodnutá cena koupené věci nesmí přesahovat cenu stanovenou podle cenových předpisů. Nelze-li cenu takto určit, určí se odhadem. Jak už bylo řečeno výše, v páté části občanského zákoníku byly upraveny smlouvy, které mohly být uzavírány mezi občany navzájem, ale i mezi občany a socialistickými organizacemi. Ve vztazích mezi občany a socialistickými organizacemi sem spadaly jen případy, kdy prodávajícím byl občan, neboť prodej zboží v socialistickém obchodě i ostatní prodeje socialistickými organizacemi byly upraveny ve čtvrté části, která pojednávala o službách. Úprava počítala s tím, že ve vztazích mezi občany půjde nejčastěji o prodej věci již použité, která není vždy bezvadná. Proto zákon ukládal prodávajícímu povinnost, aby na vady, o nichž ví, kupujícího upozornil. Pokud tak neučinil a vada vyšla dodatečně najevo, měl kupující nárok na slevu z kupní ceny, přičemž sleva musela odpovídat povaze a rozsahu vady. Jednalo-li se o vadu, která činila věc neupotřebitelnou, mohl kupující odstoupit od smlouvy. Toto právo měl také tehdy, jestliže prodávající kupujícího ujistil, že věc má určité vlastnosti anebo že je bez vad, a toto ujištění se ukázalo nesprávným. Uplatnění práv z odpovědnosti za vady bylo pak upraveno tak, že vadu musel kupující prodávajícímu oznámit bez zbytečného odkladu nejpozději ve lhůtách, jejichž délka byla přizpůsobena povaze věci. Jestliže byla splněna oznamovací povinnost, bylo možno nárok z odpovědnosti za vady uplatnit u soudu. Ustanovení o koupi platila přiměřeně i o výměně. Tato úprava se týkala věcí movitých i nemovitých. Pro nabytí vlastnictví platilo, že převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak. Šlo-li o smlouvu o převodu nemovitosti, byla třeba k její účinnosti registrace státním notářstvím, přičemž vlastnictví přecházelo registrací smlouvy. Této registrace nebylo třeba, pokud nemovitost od občana kupovala organizace do socialistického vlastnictví.

Občanský zákoník z roku 1964 byl několikrát novelizován a doplňován. Zejména novelizace po listopadu 1989 původní občanský zákoník podstatně změnily.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA KUPNÍ SMLOUVY V SOUČASNÝCH PRAMENECH PRÁVA

Kupní smlouvu upravuje občanský zákoník v ustanoveních § 588 a násl. Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě, která se použijí vedle obecných ustanovení pro smlouvu, kterou uzavírá podnikatel s osobou, jež podnikatelem není, jsou obsažena v ustanoveních § 612 a násl.

Při prodeji zboží v obchodě se pro stanovení povinností podnikatele uplatňují i ustanovení zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Kromě tohoto zákona se při podnikatelském prodeji věcí použijí i další právní předpisy jako je např. zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty a jiné.

V rámci občanského zákoníku je obsažena úprava kupní smlouvy neobchodní povahy, kterou je třeba odlišovat od úpravy kupní smlouvy v obchodním zákoníku. Úprava kupní smlouvy v obchodním zákoníku je poměrně podrobná, proto se zvláštní ustanovení občanského zákoníku o kupní smlouvě nepoužijí, s výjimkou ustanovení o vedlejších ujednáních při kupní smlouvě. Zvláštní ustanovení občanského zákoníku o kupní smlouvě se neuplatní ani v případě smlouvy, jejímž předmětem je prodej podniku nebo jeho části, ani na koupi cenných papírů či na burzovní obchody.

Mezinárodní kupní smlouva uzavíraná s českým subjektem práva je upravena především v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Dále se mezinárodní kupní smlouva řídí Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní kupní smlouvě, tzv. Vídeňskou úmluvou z roku 1980. Pramenem mezinárodní kupní smlouvy je také obchodní zákoník, konkrétně ustanovení § 729 – 755, která obsahují zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu.

3.1. Kupní smlouva podle obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb.

Kupní smlouva tvoří i v oblasti obchodního práva jednu z nejpoužívanějších smluv. Úprava kupní smlouvy v obchodním zákoníku je komplexní, takže vzhledem ke vzájemnému vztahu občanského a obchodního zákoníku se kupní smlouvy uzavřené jako obchodní řídí úpravou v obchodním zákoníku a ustanovení občanského zákoníku se nepoužijí ani podpůrně.

Kupní smlouva bude mít obchodní charakter tehdy, jestliže bude uzavřena mezi podnikateli tak, že při jejím vzniku bude zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týká jejich podnikatelské činnosti nebo jestliže bude zřejmé, že se jedná o smlouvu uzavíranou mezi územní samosprávnou jednotkou a podnikatelem v rámci jeho podnikatelské činnosti, přičemž se musí taková smlouva týkat zabezpečování veřejných potřeb. Pokud však kupní smlouvu uzavřou podnikatelé a jeden z nich si takovou smlouvou opatřuje zboží pro svou osobní potřebu, řídí se taková kupní smlouva občanským zákoníkem. Kupní smlouva se však bude řídit obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu smluvních stran, jestliže se na tom smluvní strany písemně dohodnou. Jde-li ovšem o kupní smlouvu, jejímž předmětem je nemovitost, bude se tato vždy řídit příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, i kdyby byla uzavírána mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností.

Podle ustanovení § 409 obchodního zákoníku se kupní smlouvou prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu. Taková smlouva musí kromě přesné identifikace smluvních stran obsahovat podstatné části smlouvy stanovené právě v § 409 (toto ustanovení je kogentní), kterými jsou:

- Stanovení předmětu koupě, tedy zboží (movité věci)
- Sjednání závazku prodávajícího dodat zboží
- Sjednání závazku prodávajícího převést vlastnické právo ke zboží
- Sjednání závazku kupujícího zaplatit kupní cenu
- Sjednání ceny zákonem stanoveným způsobem, nebo musí z jednání o uzavření smlouvy vyplývat vůle stran uzavřít smlouvu i bez určení kupní ceny

Povinnosti prodávajícího jsou následující:

- Dodat zboží v souladu se smlouvou a ustanoveními obchodního zákoníku⁶
- Předat doklady vztahující se ke zboží
- Umožnit kupujícímu nabýt vlastnické právo

Povinnosti kupujícího

Kupující je povinen zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodané zboží v souladu se smlouvou. Doba, kdy má být za zboží zaplacené bývá nejčastěji dohodnuta ve smlouvě, ale pokud tomu tak není, stanoví obchodní zákoník příslušná pravidla. Kupující není povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost si zboží prohlédnout, ledaže dohodnutý způsob dodání zboží nebo placení kupní smlouvy by s tím byl v rozporu. Dále je kupující povinen učinit veškeré úkony, které jsou podle smlouvy a obchodního zákoníku třeba k tomu, aby prodávající mohl zboží dodat a při dodání zboží je kupující povinen zboží převzít.

Nebezpečí škody na věci

Nebezpečí škody na věci přechází na kupujícího v době, kdy převezme zboží od prodávajícího, anebo jestliže tak neučiní včas, v době, kdy mu prodávající umožní nakládat se zbožím a kupující poruší smlouvu tím, že zboží nepřevezme. Obchodní zákoník vedle tohoto základního dispozitivního ustanovení o přechodu nebezpečí na věci obsahuje i další ustanovení týkající se přechodu nebezpečí škody na věci v případě, kdy má kupující převzít zboží od jiné osoby než od prodávajícího a dále v případě, kdy se zboží odesílá.

Uchování zboží

Je-li kupující v prodlení s převzetím zboží či se zaplacením kupní ceny a prodávající má zboží u sebe nebo s ním může nakládat, musí prodávající učinit opatření přiměřená okolnostem k uchování zboží. Proávající je oprávněn zboží zadržovat, dokud mu kupující neuhradí přiměřené náklady, které při tom prodávajícímu vznikly.

Zvláštní ustanovení o náhradě škody

Ustanovení § 469 obchodního zákoníku stanoví, že pokud některá strana v souladu s obchodním zákoníkem odstoupila od smlouvy a kupující v přiměřené době od odstoupení přiměřeným způsobem uskutečnil náhradní koupi nebo prodávající náhradní prodej zboží, na něž se odstoupení od smlouvy vztahovalo, nárok na náhradu

⁶ Určit místo plnění je možné i odkazem na některou doložku v užívaných vykládacích pravidlech. Jednotný výklad dodacích doložek přijala Mezinárodní obchodní komora v Paříži jako tzv. International Commercial Terms – INCOTERMS z roku 2000.

škody zahrnuje rozdíl mezi kupní cenou, která měla být zaplacená na základě smlouvy, a cenou dohodnutou v náhradním obchodě. Nárok na náhradu zbylé škody tím není dotčen.

Nejedná-li se o případ podle ustanovení § 469, zahrnuje nárok na náhradu škody strany, která odstoupila od smlouvy týkající se zboží s běžnou cenou, rozdíl mezi kupní cenou, jež má být placena na základě smlouvy, a běžnou cenou dosahovanou u zboží téhož druhu a téže nebo srovnatelné jakosti za obdobných smluvních podmínek. I zde platí, že nárok na náhradu zbylé škody tím není dotčen.

Kupní smlouva podle obchodního zákoníku může obsahovat i další ujednání jako jsou např. koupě na zkoušku, cenová doložka, měnová doložka a další.

3.2. Mezinárodní kupní smlouva

V rámci závazkových právních vztahů s mezinárodním prvkem se uskutečňuje veškerý mezinárodní obchod. Základním problémem při uzavírání smluv s cizím prvkem je nejistota stran o právním režimu smlouvy a nejistota o místě, kde bude řešen případný, v budoucnu vzniklý spor.

Důležitým pojmem v této oblasti je pojem „cizí prvek“. V právním vztahu je cizí prvek přítomný tehdy, jestliže jeden ze subjektů právního vztahu je cizincem nebo právní vztah svým rozsahem zasahuje za hranice státu. „Rozsah cizího prvku lze vymezit následovně:

- subjektem nebo subjekty právního vztahu jsou zahraniční fyzické nebo právnické osoby,
- objekt právního vztahu se nalézá v cizině,
- právní skutečnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právního vztahu nastaly v cizině,
- právní vztahy jsou upraveny zcela nebo zčásti rozhodnutím cizího soudu nebo státního orgánu,

- právní vztah je akcesorický k jinému právnímu vztahu (základnímu), jestliže se tento základní právní vztah řídí cizím právem“.⁷

Právní režim mezinárodní kupní smlouvy uzavírané českým subjektem práva upravuje zejména zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Dalším pramenem právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy je Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní kupní smlouvě, tzv. Vídeňská úmluva z roku 1980, která je součástí našeho právního řádu. Publikována byla ve Sbírce zákonů pod č. 160/1991 Sb. Třetím pramenem pro mezinárodní kupní smlouvu je obchodní zákoník, konkrétně ustanovení § 729 – 755.

Mezinárodní kupní smlouva je smlouva, která je uzavřena mezi stranami, které nemají sídlo, bydliště nebo místo podnikání na území téhož státu anebo zboží, které je předmětem takové smlouvy, má být přemístěno z jednoho státu do jiného. Pojmovými znaky kupní smlouvy jsou ve všech právních řádech předmět koupě a kupní cena. Pokud je v právním poměru založeném kupní smlouvou mezinárodní prvek, pak podléhá právní regulace takového vztahu mezinárodnímu právu soukromému.

Určujeme-li právní režim mezinárodní kupní smlouvy, je třeba se na prvním místě soustředit na volbu práva. Volbou práva se v mezinárodním právu soukromém rozumí „shodný projev vůle účastníků určitého právního vztahu, že jejich vztah se má řídit určitým právním řádem“.⁸ Volbu práva upravuje v našem právním řádu pro oblast závazkových práv ustanovení § 9 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Smluvní strana smlouvy si tedy při jejím uzavírání může zvolit právo, kterým se budou vzájemné vztahy řídit. I při volbě práva je nutný konsensus smluvních stran. Smluvní strany mohou tedy zvolit jakékoliv jiné platné právo než právo české a stejně tak mohou zvolit i český právní řád.

Mezinárodní kupní smlouva může ale podléhat i právnímu režimu tzv. Vídeňské úmluvy. Úmluva se skládá ze 101 článků a její obsah je rozdělen do čtyř částí. První část obsahuje vymezení předmětu úpravy a obecná ustanovení, společná pro celou Úmluvu. Část druhá se věnuje problematice uzavírání mezinárodní kupní smlouvy. Třetí část obsahuje ustanovení o právech a povinnostech prodávajícího a kupujícího, která vznikají na základě uzavření mezinárodní kupní smlouvy a ustanovení týkající se

⁷ Hanzl, M. Mezinárodní kupní smlouva. Právní rádce, 2003, č. 7.

⁸ Hanzl, M. Mezinárodní kupní smlouva. Právní rádce, 2003, č. 7.

jejího porušení. Část čtvrtá obsahuje závěrečná ustanovení, zejména pak ustanovení umožňující vyslovit různé výhrady při podpisu Úmluvy. Velmi důležitým článkem je čl. 95, který umožňuje při ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu k Úmluvě učinit výhradu prohlášením, že smluvní stát nebude vázán čl. 1 odst. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy. Tuto výhradu učinila i vláda bývalé ČSFR (nadále platí i pro ČR) a jejím využitím byl zúžen rozsah použitelnosti Úmluvy pouze na případy, kdy dochází ke koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech, jestliže jsou tyto státy smluvními státy Vídeňské úmluvy. Čl. 6 umožňuje stranám vyloučit použití Úmluvy jako celku nebo kteréhokoliv jejího ustanovení nebo účinky kteréhokoliv ustanovení změnit. Má-li být mezinárodní kupní smlouva podřízena právnímu režimu Vídeňské úmluvy, je třeba zjistit, zda druhá smluvní strana je či není státním příslušníkem smluvního státu této Úmluvy. V případě kladné odpovědi není nutné přijímat zvláštní opatření nebo v textu smlouvy právní režim jakkoliv řešit.

Vídeňská úmluva používá při úpravě právního režimu mezinárodní kupní smlouvy „metodu přímou“, kdy pomocí přímých norem obsažených v Úmluvě jsou přímo stanoveny práva a povinnosti účastníků závazkových právních vztahů.

4. KUPNÍ SMLOUVA PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

4.1. Kupní smlouva jako právní úkon

V důsledku historického vývoje se v občanském právu vytvořily určité typy smluv, které jsou v zákoně výslovně upraveny (hovoří se pak o smlouvách pojmenovaných = nominálních = upravovaných = typických). Jedním z těchto typů smluv je právě i kupní smlouva. Definici smlouvy (obecně) v platném občanském zákoníku nenajdeme, ale můžeme ji vymezit tak, že „spočívá na vzájemných a obsahově shodných projevech vůle dvou či více smluvních stran, směřujících ke vzniku, změně či zániku práv a povinností, které právní předpisy s takovými projevy vůle

spojují.⁹ Smlouva obecně je tedy nejtypičtějším právním úkonem v občanském právu. Nejprve je tedy třeba vymezit pojem právního úkonu.

Právní úkony jsou takové právní skutečnosti, které na základě zákona působí právní následky. Právní skutečnosti se dělí na dvě velké skupiny, a to na právní skutečnosti závislé na lidské vůli (právně relevantní úkony, vytvoření věci a díla, právotvorná rozhodnutí soudu, případně jiných orgánů, které jsou oprávněny rozhodovat v občanskoprávních věcech) a na právní skutečnosti nezávislé na lidské vůli (jako jsou například právně relevantní události nebo protiprávní stavy).

Právně relevantní úkony jsou „právní skutečnosti, které spočívají v určitém lidském chování, a to v chování vědomém a volném.“¹⁰ Úkony se člení na právní úkony a protiprávní úkony, podle toho, zda je objektivní právo aprobuje či reprobuje. Přitom oba dva mohou být uskutečněny činností subjektu nebo nečinností subjektu.

Právní úkony lze přitom definovat jako „projevy vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností nebo ke způsobení jiných právních následků, které právní předpisy s takovými projevy vůle spojují.“¹¹ V této definici je nejdůležitější znak spočívající v jednotě vůle a jejího projevu. Pokud by nebyla vůle, anebo její projev, nejednalo by se ani o právní úkon.

Vůli lze vymezit jako „psychický vztah jednajícího člověka k zamýšlenému následku“.¹² Projevem vůle je jakákoli vnější manifestace této vůle. Vnější manifestací je třeba rozumět to, že učiníme vůli sdělenou, tedy seznatelnou jiným osobám.

Ne každý projev vůle ale způsobí ty následky, které účastníci zamýšleli. Takové následky vzniknou, pouze pokud se jednalo o takový projev vůle, který je platným právním úkonem. Platný právní úkon je projev vůle, který má všechny zákonem stanovené náležitosti právního úkonu. Náležitosti právních úkonů můžeme rozdělit na náležitosti osoby, náležitosti vůle, náležitosti projevu a náležitosti předmětu právního úkonu.

⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 146.

¹⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 136.

¹¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 137.

¹² Sub. 11.

4.1.1. Náležitost osoby

Aby byl právní úkon platný, je především třeba aby ten, kdo takový úkon činí, byl způsobilý k právním úkonům. V plném rozsahu vzniká způsobilost k právním úkonům dosažením zletilosti. Zletilosti se podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění nabývá dovršením osmnáctého roku věku a před dovršením osmnáctého roku uzavřením manželství, a to i neplatného. Z toho vyplývá, že osoba, která je nezletilá nebo která byla zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům soudním rozhodnutím, učiní právní úkon, ke kterému nebyla způsobilá, bude tento úkon neplatný. O neplatný právní úkon půjde ale i v případě, kdy osoba, která jej činila, sice nebyla zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům soudním rozhodnutím, ale jednala v duševní poruše (trvalé či jen přechodné), která ji činí k takovému právnímu úkonu nezpůsobilou.

4.1.2. Náležitosti vůle

Předpokladem platnosti právního úkonu je dále vůle, která musí být svobodná, vážná a prostá omylu a tísně.

Svobodou vůle se rozumí „svoboda jejího vytvoření, tedy neexistence působení vnějších rušivých vlivů, které jednajícího člověka jinak zbavují volnosti rozhodnout se, zda určitý projev vůle učiní nebo neučiní, nebo tuto jeho volnost nepřiměřeně omezují.“¹³

O vážnost vůle nepůjde v případě, kdy projev je pouze zdánlivě projevem vůle, ve skutečnosti tu však vůle není anebo skutečná vůle je jiná. Nevážnost vůle je přitom rozporem skutečné vůle s vůlí projevenou. Jde o právní úkony učiněné žertem, ve hře, při vyučování a o simulované právní úkony. Dále sem patří i případy tzv. mentální rezervace¹⁴. Projev, ze kterého se existence vnitřní vůle způsobit právní nebo hospodářské následky podává, ve skutečnosti vnitřní vůli nemusí vyjadřovat. V takovém případě je tu vůle projev o určitém obsahu učinit, není tu však vůle způsobit to, k čemu projev směřuje. Tyto případy se posuzují podle dvou protichůdných teorií.

¹³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005.

¹⁴ Mentální rezervace = vnitřní výhrada

„Podle teorie vůle je vždy třeba vycházet ze skutečné vůle jednajícího, a tak úkony učiněné nevázně jsou neexistenční, příp. neplatné pro nedostatek vážné vůle. Podle teorie ochrany důvěry, resp. závaznosti projevu, je závazný projev, pokud ten, jemuž byl úkon adresován, nemusel z okolností seznat nevážnost vůle jednajícího“.¹⁵ V době kdy platil Obecný zákoník občanský z roku 1811, se vycházelo ze závaznosti vážně učiněného, byť nevázně míněného projevu. „Vážně je míněn projev, jestliže byl dán takovým způsobem, že podle pořádného projevu druhý smluvník mohl býti přesvědčen, že projevující míní uzavřít závaznou smlouvu. Jednal-li nepředloženě, byl-li oklamán třetí stranou, měl-li nevyslovený úmysl nevážati se takovou smlouvou, jsou tyto okolnosti zcela nerozhodné.“¹⁶ V 60. letech 20. století dospěl Š. Luby k závěru, že „nedostatek vážnosti vůle způsobuje neplatnost právního úkonu a není nutné, aby o tomto nedostatku druhý účastník věděl. Ovšem otázka, zda druhý účastník o nevážnosti věděl, je důležitá z hlediska ochrany jeho zájmů.“¹⁷ Po roce 1989 se na existenci vůle při jejím projevu usuzuje z objektivních skutečností, tedy z okolností, za kterých byl projev vůle učiněn. Přihlíží se i k dobré víře adresáta projevu. „Právní úkon není učiněn vážně (opravdově), je-li podle okolností konkrétního případu zřejmé, že jednající nechtěl svým projevem vůle způsobit právní účinky.... Takto učiněný projev vůle je absolutně neplatný. V některých případech však mohou o neplatnosti vzniknout pochybnosti. Bude tomu tak tam, kde nevážnost projevu vůle druhé straně zřejmá s ohledem na okolnosti konkrétního případu nebyla. Bude-li tomu tak... je třeba v zájmu ochrany právní jistoty občanskoprávního styku, a zejména dobré víry druhé osoby, považovat právní úkon za platný.“¹⁸ K této problematice existuje i několik judikátů. Vrchní soud uvedl: „Právní úkon je dle § 34 ObčZ projevem vůle, směřujícím ke vzniku, změně nebo zániku těch práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. Nezbytným pojmovým znakem právního úkonu je tedy – mimo jejího projevu – vůle směřující k právním účinkům.“¹⁹ Ústavní soud se vyjádřil v jednom ze svých nálezů následovně: „Jednostranná vědomá neshoda vůle a jejího projevu může

¹⁵ Spáčil, J. Vážná vůle jako základní náležitost právního úkonu v právní vědě a v judikatuře. Právní rozhledy, 2004, č. 22.

¹⁶ Sedláček, J., Rouček, F. Komentář k čl. Obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV. Praha: 1936, s. 76.

¹⁷ Spáčil, J. Vážná vůle jako základní náležitost právního úkonu v právní vědě a v judikatuře. Právní rozhledy, 2004, č. 22.

¹⁸ Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 191.

¹⁹ Sp.zn. 7 Cdo 50/92

mít podobu vnitřní výhrady (*reservatio mentalis*) nebo jednostranného předstírání určité vůle, kterou nemá, jak je tomu v dané věci, popř. má vůli jinou. Ve všech těchto případech jde sice o právní úkon neplatný pro nedostatek vážné vůle, avšak účastník, který předpokládal, že jde o úkon učiněný vážně, se ho může dovolávat tak, jako kdyby byl platný, a to vzhledem k zásadě upravené v § 3 ObčZ a zásadě *nemo turpitudinem suam allegans auditur*.²⁰ Názor Nejvyššího soudu: „Na existenci vážné vůle k právnímu úkonu lze usoudit z objektivních skutečností, za nichž byl učiněn, a sice, byl-li učiněn způsobem a za okolností, které nevzbuzují pochybnosti, že subjekt projevující vůli zamýšlel přivodit právní účinky, které zákon s takovým projevem vůle spojuje. Nevážnost vůle jednajícího je zpravidla zřejmá u projevu vůle učiněného žertem, zjevnou nadsázkou, při hře, na jevišti. Pokud vzniknou pochybnosti o vážnosti vůle, je třeba posuzovat konkrétní okolnosti případu; na jejich podkladu a z hlediska jejich vzájemných souvislostí pak učinit příslušný závěr. Usuzovat na splnění základních náležitostí právního úkonu, včetně jeho vážnosti, lze jen podle okolností, za nichž byl učiněn.“²¹ Závěrem lze říci, že „vůle je vážná, vyplývá-li její vážnost z projevu a z okolností, za kterých byl učiněn.“²²

Mentální rezervace je případ, kdy ten, kdo právní úkon činil, jej chtěl učinit, ale měl k němu vnitřní výhradu (nechtěl způsobit jeho následky nebo ho chtěl nějak podmínit), kterou navenek neprojevil. K vnitřní výhradě se při posuzování platnosti takového úkonu nepřihlíží. Naproti tomu simulace spočívá v tom, že ten kdo právní úkon činil, jej pouze předstíral a ve skutečnosti ho vůbec učinit nechtěl. Simulovaný právní úkon je neplatný. Se simulací souvisí i disimulace, kdy právním úkonem simulovaným je zastírán právní úkon jiný, který je však míněn vážně. Pak platí tento jiný úkon, pokud to odpovídá vůli účastníků a pokud jsou splněny všechny jeho náležitosti.

Vůle musí být také prostá omylu. Omyl ale musí být podstatný. To je splněno tehdy, jestliže se týká takové okolnosti, že by bez něho k právnímu úkonu nedošlo. Navíc je zapotřebí, aby účastník právního úkonu omyl svého spolukontrahenta vyvolal anebo o něm alespoň věděl či se zřetelem ke všem okolnostem případu vědět musel.

²⁰ Sp. zn. II. ÚS 28/96

²¹ Sp. zn. 30 Cdo 2781/99

²² *Spáčil, J.* Vážná vůle jako základní náležitost právního úkonu v právní vědě a v judikatuře. Právní rozhledy, 2004, č. 22.

Jsou-li splněny tyto předpoklady, pak omyl činí právní úkon neplatným, ale pouze relativně.

Ustanovení § 49 ObčZ uvádí, že ten, kdo uzavřel smlouvu v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, může od ní odstoupit. Tíseň je objektivní stav, který omezuje svobodu rozhodování toho, kdo právní úkon činil. Protože se jedná o objektivní stav, není třeba, aby druhý subjekt smlouvy takovou tíseň způsobil či ji jinak vyvolal. Nestačí však pouze tíseň, aby bylo možno odstoupit od smlouvy. Je též třeba, aby byl právní úkon učiněn za nápadně nevýhodných podmínek, to znamená, musí se jednat o zjevný nepoměr vzájemně poskytnutého plnění.²³

4.1.3. Náležitosti projevu

U některých právních úkonů může být vůle bezvadná, ale vadný je její projev. O vadnost projevu jde tehdy, je-li projev nesrozumitelný, neurčitý, anebo postrádající náležitou formu. Neurčitý je takový projev vůle, u kterého nelze přesně zjistit jeho obsah a nelze tuto neurčitost odstranit ani výkladem projevu, ani aplikací dispozitivních ustanovení zákona. Je-li projev neurčitý, je právní úkon neplatný. Jde-li o formu právních úkonů, platná právní úprava vychází ze zásady neformálnosti právních úkonů. Je možné je tedy vykonat v jakékoliv formě (písemně, ústně i konkludentně). V některých případech však zákon sám požaduje určitou formu, nejčastěji písemnou formu smlouvy. Písemnou formu smlouvy si mohou domluvit i účastníci smlouvy sami, i když sám zákon písemnou formu nepožaduje.

4.1.4. Náležitosti předmětu právního úkonu

Náležitostmi předmětu právního úkonu jsou jeho možnost a jeho dovolenost. Možností se rozumí možnost plnění, které je předmětem právního úkonu. Je-li plnění nemožné a tato nemožnost je tu v době, kdy je právní úkon činěn, pak je takový právní úkon neplatný.

²³ Ke kupní smlouvě uzavřené v tísní se vyjádřil ve svém usnesení sp.zn. 12 Co 756/92 i Krajský soud v Hradci Králové.

Nedovolený právní úkon je takový, který je v rozporu se zákonem, který zákon obchází anebo se příčí dobrým mravům.

4.2. Pojem kupní smlouvy

Kupní smlouvou se zakládá závazkový právní vztah, jehož účelem je úplatný převod vlastnictví z prodávajícího na kupujícího. Kupní smlouva je dvoustranný právní úkon. Není však vyloučeno, aby na jedné nebo i na obou stranách bylo více účastníků.

Občanský zákoník vymezuje kupní smlouvu tak, že v ustanovení § 588 stanoví: Z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu. Pojmovým znakem kupní smlouvy je ale i povinnost prodávajícího převést na kupujícího vlastnické právo k prodávané věci. Kupní smlouva vytváří základ pro směnu věcí za peníze. Charakteristické rysy kupní smlouvy lze tedy shrnout následovně:

- jde o smlouvu mezi kupujícím a prodávajícím
- prodávající je povinen předmět koupě kupujícímu odevzdat
- kupující je povinen předmět koupě převzít a zaplatit prodávajícímu dohodnutou cenu

V právním vztahu založeném kupní smlouvou mají obě strany vůči sobě vzájemná práva a povinnosti. Jedná se tedy o synallagmatický právní vztah²⁴.

4.3. Odlišení od jiných smluvních typů

Kupní smlouva se odlišuje od smlouvy darovací, která je bezúplatná, tím, že jde o smlouvu úplatnou. Dále se liší od smlouvy směnné, podle které se za převáděnou věc směňuje jiné než peněžité plnění, to znamená, že obě strany jsou zavázány odevzdat určitou věc, čímž dochází k jejich výměně a odpadá tím placení kupní ceny. Rozdíl od nájemní smlouvy spočívá v tom, že nájem věci znamená pouze dočasné užívání, takže

²⁴ Povinnost jedné strany plnit je vázána na současné splnění povinnosti druhé strany poskytnout protiplnění.

nedochází k přechodu vlastnického práva. Třetí významná odlišnost se týká smlouvy o dílo, jejímž předmětem je vytvoření nové věci podle zadání objednatele na vlastní nebezpečí zhotovitele, zatímco u kupní smlouvy je předmětem věc již zhotovená bez součinnosti s kupujícím.

4.4. Zvláštní druhy kupní smlouvy

Občanský zákoník obsahuje obecná ustanovení o kupní smlouvě v ustanoveních § 588 a násl. a v § 612 a násl. pak zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě. Jedná-li se o prodej zboží v obchodě, může taková smlouva vzniknout výlučně mezi podnikatelem, který prodává zboží v rámci svého předmětu podnikání, a mezi osobou, která podnikatelem není. V rámci této zvláštní úpravy je omezena smluvní volnost účastníků za účelem ochrany spotřebitele a dále je zde zpřísněna odpovědnost za vady věci. Kromě toho se můžeme setkat i se zvláštním druhem smlouvy o prodeji zboží v obchodě, kterou je smlouva o prodeji věci na objednávku. Tato smlouva spočívá v tom, že prodávající nemá prodanou věc ještě k dispozici, ale zavazuje se ji obstarat a prodat kupujícímu.

Vedle smlouvy o prodeji zboží v obchodě, která je jedním ze zvláštních druhů kupní smlouvy, se vyskytují ještě další zvláštní druhy kupních smluv. Jedná se o následující smlouvy:

- koupě z ruky do ruky – typicky jde např. o koupi věci v pouličním stánku, kde uzavření smlouvy a její plnění časově splývá (převezmu věc a ihned ji zaplatím)
- prodej věci určené úhrnkem – kupující kupuje věc, tak jak stojí a leží (tedy ve stavu, v jakém se nachází v době uzavření smlouvy)
- koupě naděje – kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu za věc, která má teprve po uzavření smlouvy vzniknout, bez ohledu na její množství a jakost (závazek kupujícího bude trvat i v případě, že věc vůbec nevznikne)

4.5. Forma kupní smlouvy

Pokud uzavíráme kupní smlouvu o koupi věcí movitých, práv či jiných majetkových hodnot, vychází naše právní úprava ze zásady neformálnosti. Forma smlouvy tedy zákonem stanovena není a účastníci si mohou zvolit formu libovolnou. Jestliže se prodávající a kupující dohodnou na tom, že kupní smlouva bude písemná, pak je písemná forma podmínkou platnosti takové smlouvy a nedodržení této formy má za následek relativní neplatnost kupní smlouvy, pokud se jí ten, kdo je takovým úkonem dotčen dovolá.

Velmi často je kupní smlouva o koupi věcí movitých uzavírána konkludentním jednáním smluvních stran. Takto uzavírá každý z nás kupní smlouvu prakticky denně, aniž bychom si uvědomovali, že nějaký právní úkon činíme.

Obvykle se kupní smlouva uzavírá též ústní formou. Půjde zejména o koupi věcí menší hodnoty, kdy není zapotřebí převod vlastnického práva nijak dokumentovat.

Kupujeme-li však věc větší hodnoty, je lepší a také opatrnější uzavřít smlouvu v písemné formě. Písemná forma zvyšuje právní jistotu účastníků právního vztahu a navíc slouží k prokázání změny vlastníka věci (to je důležité např. v soudním řízení z hlediska dokazování).

Je-li předmětem kupní smlouvy nemovitost, musí mít smlouva vždy písemnou formu, jinak je absolutně neplatná. Projevy účastníků přitom musí být na téže listině a jejich podpisy musí být úředně ověřeny.

4.6. Vznik kupní smlouvy

Jak už bylo výše řečeno (viz. kapitola 4.1.), kupní smlouva je právní úkon, a to právní úkon dvoustranný. Z toho vyplývá, že kupní smlouva vzniká dvoustranným právním úkonem, který zakládá synallagmatický závazkový vztah²⁵ mezi prodávajícím a kupujícím. Samotné uzavření smlouvy se řídí ust. § 43 a násl. ObčZ.

Proces vzniku (uzavření) smlouvy je v občanském zákoníku upraven tedy v obecné části závazkového práva. Podle této úpravy se k uzavření smlouvy vyžadují

²⁵ Povinnost jedné strany plnit je vázána na současné splnění povinnosti druhé strany poskytnout protiplnění.

dva jednostranné adresované právní úkony, tzv. návrh smlouvy (nabídka, oferta) a přijetí návrhu (akceptace). Oba tyto úkony mohou být vykonány ústně či v jiné formě (jako je např. dopis, telegram...). Pokud mezi sebou subjekty jednájí přímo, jsou projevy účinné vůči svému adresátovi neprodleně. Činí-li se projev vůči nepřítomné osobě, pak působí zásadně od okamžiku, kdy jí došel, respektive kdy se dostal do sféry jejího vlivu. Důležitá jsou ustanovení o zániku návrhu. Ústní návrh a dále i jiný návrh, který byl učiněn mezi subjekty jednajícími přímo, zaniká, není-li přijat ihned. Tzv. distanční návrh (návrh vůči nepřítomné osobě) je závazný po dobu, která je v něm výslovně stanovena a není-li stanovena, pak po dobu přiměřenou k povaze smlouvy a k rychlosti prostředků, které navrhovatel použil pro zaslání návrhu. Jestliže akceptace návrhu dojde oferentovi ve lhůtě stanovené pro přijetí návrhu, má to za následek vznik smlouvy. I pozdní přijetí může mít za následek vznik smlouvy, jestliže s tím oferent souhlasil a bez odkladu o tom vyrozuměl akceptanta. Úprava procesu vzniku smlouvy též rozlišuje mezi odvolatelným a neodvolatelným návrhem. Neodvolatelný návrh může být zrušen, dojde-li projev o jeho zrušení adresátovi návrhu dříve než návrh sám anebo nejpozději současně s ním. Odvolatelný návrh lze odvolat, pokud projev o jeho odvolání dojde adresátovi návrhu dříve, než tento odešle přijetí návrhu. Návrh však nemůže být odvolán během lhůty, která je v něm stanovena pro přijetí (ledaže by to v něm bylo výslovně vymíněno) a dále jestliže v něm byla vyjádřena jeho neodvolatelnost. Z toho plyne, že neodvolatelný návrh nelze odvolat. Jde-li o akceptaci, ta může být odvolána, dojde-li toto odvolání oferentovi nejpozději současně s přijetím.

Kupní smlouva musí také splňovat požadavky stanovené občanským zákoníkem pro platnost právních úkonů (viz. kapitola 4.1.). V občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení, a proto nemůže dojít k platnému uzavření smlouvy proti vůli kteréhokoli z nich.

Ke vzniku kupní smlouvy je třeba, aby se účastníci dohodli na podstatných náležitostech jejího obsahu (essentialia negotii), kterými jsou předmět koupě a kupní cena. Účastníci si mohou sjednat i další ujednání upravující jejich práva a povinnosti, o těch pak hovoříme jako o obvyklých a vedlejších náležitostech obsahu smlouvy (naturalia negotii a accidentalia negotii). Pokud se však na nich nedohodnou, upravuje je podpůrně zákon. Zcela obecně však platí, že obsahuje-li návrh na uzavření smlouvy i jiné než podstatné náležitosti, je třeba, aby adresát návrhu bezpodmínečně souhlasil

s celým obsahem smlouvy, tedy i s těmito náležitostmi. Jakékoli přijetí návrhu s dodatky či výhradami je odmítnutím návrhu. Toto odmítnutí je však považováno za protinávrh smlouvy.

Dosáhnou-li strany konsensu ohledně celého obsahu smlouvy, je smlouva uzavřena a platí zásada „pacta sunt servanda“²⁶.

4.7. Účastníci kupní smlouvy

Účastníkem kupní smlouvy je na jedné straně prodávající, který se zavazuje odevzdat předmět koupě druhému účastníkovi (kupujícímu) a na druhé straně kupující, který se zavazuje předmět koupě převzít a zaplatit za něj kupní cenu. Na obou stranách kupní smlouvy může vystupovat více subjektů. Mezi prodávajícím a kupujícím vzniká na základě kupní smlouvy závazkový právní vztah, který je jedním z druhů občanskoprávních vztahů.

Subjektem občanskoprávního a tedy i závazkového vztahu mohou být osoby fyzické, osoby právnické včetně státu, a to v libovolném vzájemném seskupení. To znamená, že i na straně prodávajícího a kupujícího se může vyskytovat osoba fyzická, osoba právnická i stát nebo jejich seskupení.

K tomu aby prodávající a kupující uzavřeli kupní smlouvu jako platný právní úkon, se mimo jiné vyžaduje, aby měli způsobilost k právům a povinnostem a také způsobilost k právním úkonům.

Způsobilostí k právům a povinnostem neboli právní subjektivitou rozumíme způsobilost být subjektem práv a povinností. Tato způsobilost vzniká u fyzických osob narozením, trvá po celý život člověka bez omezení a zaniká smrtí. V případě právnických osob tyto nabývají způsobilost k právům a povinnostem okamžikem svého vzniku.

Způsobilost k právním úkonům znamená způsobilost vlastními právními úkony nabývat práv a povinností. Zde je třeba přísně odlišovat fyzické a právnické osoby. Fyzické osoby nabývají způsobilost k právním úkonům postupně podle své psychické vyspělosti, v plném rozsahu jim pak vzniká dosažením zletilosti. Zletilosti se přitom

²⁶ „Již uzavřené a platné smlouvy mají být dodržovány“. Neboli smluvní strany jsou vázány právy a povinnostmi ze smlouvy vzešlými.

nabývá buď dovršením osmnáctého roku věku anebo před dovršením osmnáctého roku věku uzavřením manželství. Z toho lze dovodit, že tato způsobilost může být u fyzických osob omezena nebo jí mohou být zcela zbaveni, ať už přímo ze zákona anebo rozhodnutím soudu, neboť je vždy závislá na oné psychické vyspělosti.

U právnických osob je nabytí způsobilosti k právním úkonům spojeno stejně jako nabytí způsobilosti k právům a povinnostem se dnem jejich vzniku, přičemž se zánikem právnické osoby obě způsobilosti zanikají.

V souvislosti se způsobilostí k právním úkonům je třeba se zmínit i o instituci zastoupení. Jejím smyslem je umožnit, aby jiná osoba činila právní úkony za někoho, kdo k nim sám nemá způsobilost a jednak aby i osoba, která k nim způsobilá je, se dala zastoupit někým jiným, kdo tyto úkony s účinky pro ni vykoná. Rozlišuje se zastoupení zákonné, které vzniká na základě zákona nebo rozhodnutím soudu či jiného státního orgánu a zastoupení smluvní. V situaci, kdy fyzická osoba není způsobilá k právním úkonům, ať již proto, že je nezletilá nebo proto, že byla této způsobilosti rozhodnutím soudu zbavena či na ní omezena, zřizuje se takové osobě zákonný zástupce. Zákonným zástupcem nezletilých jsou především rodiče, ale i další osoby, které jako zákonné zástupce nezletilých vyjmenovává zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění, v ustanovení § 27 odst. 1. Osobám, které byly rozhodnutím soudu zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, soud ustanoví opatrovníka. Kromě těchto situací je však možné, aby se jakákoli fyzická či právnická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům, dala zastoupit jinou fyzickou nebo právnickou osobou, které za tím účelem udělí plnou moc. Zástupce pak za ně a jejich jménem koná právní úkony. Judikatura k tomu uvádí: „Ze smlouvy musí být patrné, že ji za účastníka uzavřel jeho zmocněnec. Tomuto požadavku lze dostát i tak, že plná moc, kterou zmocnitel zmocněnci k uzavření smlouvy udělil, tvoří nedílnou součást smlouvy.“²⁷ „Plná moc k zastupování při prodeji věci zahrnuje zmocnění k uzavření kupní smlouvy i k převzetí části plnění formou zálohy na kupní cenu před jejím uzavřením.“²⁸

²⁷ R 44/2000-VIII.

²⁸ Sou R NS č. 1043 – NS sp.zn. 25 Cdo 960/2000.

4.8. Podstatné náležitosti kupní smlouvy

Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy, bez nichž kupní smlouva nemůže vzniknout a na kterých se tedy smluvní strany musí dohodnout, jsou předmět koupě a kupní cena.

4.8.1. Předmět koupě

První podstatnou náležitostí kupní smlouvy je určení předmětu koupě, tj. „věci, kterou má prodávající odevzdat kupujícímu“²⁹. Předmětem kupní smlouvy mohou být věci určené individuálně (jednotlivě), druhově (genericky), hromadně nebo úhrnně, soubor věcí a práva nebo jiné majetkové hodnoty, pokud to jejich povaha připouští, zkrátka vše, co může být předmětem občanskoprávních vztahů vůbec, tedy všechny věci v právním smyslu, pokud nejsou vyňaty z občanskoprávní dispozice nebo je s nimi dispozice omezená (např. věci ve výlučném vlastnictví státu).

Individuálně je věc určena, jestliže ve smlouvě jsou obsaženy údaje, které dostatečně odlišují od jiných věcí téhož druhu. Jednotlivě určená věc se považuje za nezastupitelnou, pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného, to znamená, že prodávající nemůže svůj závazek splnit tím, že by kupujícímu odevzdal jinou věc téhož druhu.

Druhově je věc určena, je-li určena druhovými znaky jako je váha, počet, míra... Takto určená věc má zastupitelnou povahu, z čehož vyplývá, že pokud taková věc zanikne ještě před splněním závazku prodávajícím, je prodávající povinen obstarat jinou věc téhož druhu.

Předmětem kupní smlouvy může být věc movitá i nemovitá. U nemovitostí se uplatní zvláštní ustanovení týkající se formy smlouvy, která musí být vždy písemná, a týkající se přechodu vlastnického práva k nemovitosti. Navíc musí být nemovitost označena v souladu s katastrálním zákonem (zákon č. 344/1992 Sb.).

Předmětem koupě nemohou být tuzemské peníze jako zákonné platidlo, ale mohou to být peníze, které nejsou zákonným platidlem anebo které jím přestaly být, tj. pozbyly platnosti. Lze ale prodávat cizí peníze (valuty).

²⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 171.

Máme-li příslušenství věci, tak toto je předmětem koupě spolu s věcí hlavní, pokud není smlouveno jinak.³⁰ Lze však prodat věc, která byla dosud příslušenstvím zcela samostatně.³¹ Takovým prodejem ale přestává být příslušenstvím.

Samostatným předmětem koupě nemůže být součást věci, protože nemá charakter samostatné věci a tvoří jeden celek s věcí, jejíž je součástí, vždy se tedy koupí převádí automaticky s věcí hlavní.³²

Předmětem práva a proto i předmětem kupní smlouvy nemůže být reálná část věci, ale může být takovým předmětem ideální část věci (tj. podíl na věci).

Předmět koupě nemusí v době uzavření smlouvy existovat, lze tedy uzavřít kupní smlouvu, jejímž předmětem jsou věci, které teprve vzniknou a u nichž není jisté, zda skutečně budou.

4.8.2. Kupní cena

Další podstatnou náležitostí kupní smlouvy je určení kupní ceny. „Kupní cena je úplatou za předmět koupě, sjednanou v penězích“³³, která vyjadřuje požadavek ekvivalentnosti směny věcí, práv a jiných majetkových hodnot za peníze. Výše kupní ceny se určuje dohodou, nejčastěji stanovením určité částky. Postačí však, pokud smlouva obsahuje postup nebo údaje, podle kterých lze výši kupní ceny určit i po uzavření smlouvy.³⁴ „Je-li kupní cena v kupní smlouvě stanovena jinak než uvedením peněžní částky, musí se tak stát způsobem, jímž bude možno tuto cenu zcela nepochybně určit již v době uzavření smlouvy. Stanovení kupní ceny pouhým odkazem na znalecký posudek, který bude teprve v budoucnu vypracován, činí toto ujednání a

³⁰ R 75/2004: Tvoří-li příslušenství věci hlavní nemovitost, může dojít k jeho převodu na jiného smlouvou, jen jestliže byla v této smlouvě vyjádřena vůle převést rovněž příslušenství.

³¹ PR, 1998, č. 6 – NS sp.zn. 3 Cdon 1248/96: Věci mající povahu příslušenství věci hlavní jsou samostatnými věcmi. Proto lze jejich vlastnictví převádět bez současného převodu vlastnictví k věci hlavní, a to bez ohledu na hospodářskou neúčelnost takového rozdělení vlastnictví.

³² R 4/1992: Součást věci není způsobilým předmětem občanskoprávního vztahu, pokud není zákonem stanoveno jinak. Součást věci sdílí to, co se po právní stránce týká věci hlavní. Tak je tomu i tehdy, jestliže se v důsledku faktického spojení stala součástí věci hlavní taková věc, která byla věcí samostatnou.

Sou R NS č. C 2251 – NS sp.zn. 22 Cdo 1432/2002: Součást věci přechází na nabyvatele věci bez ohledu na to, zda byla ve smlouvě o převodu vlastnického práva k této věci součástí výslovně uvedena; není významné, zda si nabyvatel uvědomil, že nabývá i tuto součást věci.

³³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 173.

³⁴ R 67/2004: Jestliže v kupní smlouvě, kterou se převádí více nemovitostí, účastníci sjednají cenu tak, že ve smlouvě není cena jednotlivých nemovitostí specifikována (a to ani odkazem na znalecký posudek) a z povahy převáděných nemovitostí je zřejmé, že nemůže jít o stejné ceny, pak platí, že je-li smlouva neplatná ohledně převodu jedné z nemovitostí, je neplatná i v části týkající se zbývajících nemovitostí.

tedy i celou kupní smlouvu neplatnými pro neurčitost.³⁵ Strany mohou též zmocnit jinou osobu, aby za ně cenu určila. V takovém případě hovoříme o cenové arbitráži.

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 589 ukládá účastníkům, aby cenu sjednávali v souladu s obecně závaznými předpisy, čímž omezuje smluvní volnost účastníků. Znamená to, že cena stanovená těmito předpisy nebo z těchto předpisů vyplývající může být dohodou účastníků překročena nebo snížena jen tehdy, pokud tyto předpisy takovou možnost připouštějí. Při rozporu s těmito předpisy je určení ceny neplatné v rozsahu, v jakém jim odporuje, jde ale pouze o relativní neplatnost, ke které lze přihlídnout pouze tehdy, pokud se ten, kdo je smlouvou dotčen, neplatnosti dovolá. Právo dovolat se neplatnosti z tohoto důvodu se promlčuje v obecné promlčecí době. „Ceny se regulují formou úředně stanovených cen, časového usměrňování cen (stanovením minimálního časového předstihu pro ohlášení uvažovaného zvýšení cen, minimálního nebo časově omezeného zákazu opětovného zvýšení ceny) nebo formou cenového moratoria (stanovením časově omezeného zákazu zvyšování cen nad dosud platnou úroveň na trhu zboží).“³⁶ Obecně závazným předpisem o cenách je zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona je cenou peněžní částka sjednaná při nákupu a prodeji zboží nebo vytvořená pro ocenění k jiným účelům. „Veškeré ceny působící na trhu jsou tedy bez jediné výjimky cenami sjednanými mezi prodávajícím a kupujícím a proměnlivými podle vztahu nabídky a poptávky.“³⁷ Cenami tvořenými pro jiné účely jsou např. platy za přezkušování výrobků, povinné prohlídky technického stavu vozidel apod. Takovéto ceny určuje oprávněný orgán nebo osoba. Postup podle zákona o cenách se vztahuje i na převody práv a dále na převody a přechody vlastnictví k nemovitostem včetně užívacích práv k nemovitostem. Zákon se však nevztahuje na odměny, úhrady, poplatky, náhrady škod a náklady, úroky a tarify mezinárodní dopravy a spojů, upravené zvláštními předpisy. Cenou proto podle zákona není odměna advokáta, notáře, soudního znalce, tlumočníka atd. Za ceny se podle ustanovení § 877 odst. 1 ObčZ považují i úplaty a jiná peněžítá plnění, upravené občanským zákoníkem, na něž se vztahuje zákon o cenách. Maximální cenou se rozumí cena, kterou není přípustné překročit, minimální cenu není přípustné

³⁵ Sou R NS č. C 1670 – NS sp.zn. 22 Cdo 1625/2002

³⁶ Štoviček, J., Vrabec, J. Kupní smlouvy. Praha: Prospektrum, 2000, str. 10-11.

³⁷ Pohl, T. Cena jako náležitost smluv uzavíraných podle občanského a podle obchodního zákoníku. Bulletin advokacie, 1994, č. 1.

snížit a pevná cena je cena, kterou nelze měnit. Rozhodující je cena v době koupě, a tedy i cenový předpis platný v této době. Pokud obecně závazný předpis tvorbu kupní ceny nereguluje, závisí její výše na dohodě účastníků. Nutno ještě poznamenat, že zákon nemá ustanovení o sjednání příliš nízké kupní ceny (*laesio enormis*), pokud není v rozporu s cenovými předpisy. Pokud by se však kupní smlouva určením takové ceny přičila dobrým mravům, byla by neplatná.

Pokud jde o způsob zaplacení kupní ceny, řídí se též dohodou smluvních stran. Ty se mohou dohodnout, že kupní cena bude zaplacená v hotovosti, poštou, bankovním převodem či jinak.

Důležitá je také dohoda o splatnosti kupní ceny. Splatnost může být dohodnuta:

- současně s odevzdáním a převzetím předmětu koupě (koupě z ruky do ruky)
- později, než se předmět koupě odevzdá a převezme (koupě na úvěr)
- předem a ke splnění předmětu koupě dojde až dodatečně (prenumerační koupě)

Je možné, aby kupní cena byla zaplacená jednorázově anebo ve splátkách. Není-li splatnost kupní ceny dohodnuta vůbec, je kupující povinen zaplatit první den poté, kdy byl prodávajícím o plnění požádán.

Otázkou je, kde má být plněno, neboli kde je místo plnění. I zde je opět rozhodující dohoda účastníků, ovšem není-li takové dohody, je místem plnění bydliště nebo sídlo kupujícího jako dlužníka.

O kupní smlouvu nepůjde v případě, kdy kupní cena není vyjádřena v penězích, ale protihodnotou prodávané věci je nepeněžitě plnění. Tehdy se bude jednat o smlouvu směnnou nebo o smlouvu nepojmenovanou.³⁸

4.9. Práva a povinnosti stran

Práva a povinnosti smluvních stran jsou u koupě a prodeje vzájemné a vzájemně podmíněné. To je dáno tím, že se kupní smlouvou zakládá synallagmatický závazkový právní vztah³⁹.

³⁸ Sou R NS č. C 1466 – NS sp.zn. 30 Cdo 1162/2002: Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy jsou předmět koupě a kupní cena. Kupní cena je úplatou za předmět koupě a je sjednaná v penězích. Je-li za předmět koupě poskytnut jiný ekvivalent, jde o smlouvu směnnou. Není-li kupní cena sjednána, jde většinou o smlouvu darovací.

Práva a povinnosti prodávajícího:

1. povinnost odevzdat předmět koupě v době stanovené ve smlouvě,
2. povinnost převést vlastnické právo k prodané věci na kupujícího,
3. povinnost předmět koupě pečlivě opatrovat,
4. povinnost upozornit kupujícího na vady, které věc má a o nichž ví,
5. právo na poskytnutí kupní ceny.

Ad 1.) Povinnost odevzdat předmět koupě v dohodnutém rozsahu a se všemi součástmi a příslušenstvím a užitky, pokud kupujícímu podle smlouvy či z jiného důvodu náleží, a to v době stanovené ve smlouvě je jednou ze základních povinností prodávajícího. Odevzdáním věci se rozumí její předání do držby kupujícího, nejčastěji fyzickým předáním věci. Věc musí být odevzdána v době stanovené ve smlouvě s tím, že pokud nebyla tato doba určena a není-li obvyklé odevzdání v jiné době, je prodávající povinen věc odevzdat bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Pro vymezení pojmu bez zbytečného odkladu je rozhodující povaha předmětu koupě a konkrétní okolnosti, za kterých byla smlouva uzavřena. V pochybnostech jsou obě strany povinny plnit své vzájemné závazky ze smlouvy současně, jakmile je to nejdříve možné podle okolností. Prodávající však může odepřít odevzdání věci, jestliže kupující nezaplatí kupní cenu včas. Toto oprávnění může prodávající využít až do doby zaplacení kupní ceny.

Odesílá-li se předmět koupě na místo plnění nebo určení (tedy je-li to povinností prodávajícího podle smlouvy), splní prodávající svůj závazek včas, jestliže ve stanovené době předá věc dopravci k přepravě (k odevzdání věci dochází ale až převzetím kupujícím od dopravce), pokud nebylo dohodnuto jinak. V těchto případech je kupující oprávněn zdržet výplatu kupní ceny do doby, dokud nemá možnost si předmět koupě prohlédnout.

Náklady spojené s odevzdáním předmětu koupě, jako jsou náklady měření, vážení a balení, nese prodávající, pokud nebylo dohodnuto něco jiného. Úprava týkající se těchto nákladů je v občanském zákoníku dispozitivní, čili uplatní se pouze v případě, že nebylo sjednáno jinak. Prvotně se tedy úhrada nákladů spojených s odevzdáním předmětu koupě řídí dohodou účastníků.

Prodávající je povinen splnit svůj závazek v místě plnění. Náklady spojené s přemístěním věci do dohodnutého místa plnění nese prodávající. Není-li dohodnuto

³⁹ Povinnost jedné strany plnit je vázána na současné splnění povinnosti druhé strany poskytnout protiplnění.

jiné místo odevzdání věci, je prodávající povinen odevzdat věc ve svém bydlišti nebo sídle. Od místa plnění závazku prodávajícího je třeba odlišovat místo určení přepravovaného zboží, tedy místo, kam má prodávající věc odeslat, je-li to jeho povinností podle smlouvy. Není-li místo určení ve smlouvě stanoveno, je prodávající povinen odeslat předmět koupě do bydliště nebo sídla kupujícího. Je-li místo určení odlišné od místa plnění, nese náklady odeslání kupující, pokud se účastníci nedohodli jinak.

Ad 2.) Další základní povinností prodávajícího je povinnost učinit všechny právní úkony, které jsou potřebné k převodu vlastnického práva na kupujícího a současně povinnost umožnit kupujícímu nabytí vlastnické právo k prodávané věci. To znamená při prodeji movité věci povinnost prodávajícího umožnit nabytí vlastnictví v době odevzdání věci a při prodeji nemovité věci povinnost poskytnout součinnost nezbytnou k tomu, aby kupující byl zapsán v katastru nemovitostí jako vlastník.

Prodávající nemusí být vlastníkem předmětu koupě již v době uzavření smlouvy. Rozhodující je, zda se jím stal v době, kdy má vlastnické právo přejít na kupujícího.

Ad 3.) Povinnost prodávajícího předmět kupní smlouvy pečlivě opatrovat se týká případů, kdy kupující nabyl vlastnické právo dříve, a to do odevzdání věci kupujícímu.

Ad 4.) Prodávající je dále povinen upozornit kupujícího na vady, které věc má a o nichž ví. To je dáno tím, že odevzdaná věc musí mít stanovenou jakost, tj. souhrn vlastností, které jsou rozhodující pro její použití. Půjde jak o vady faktické, tak o vady právní, zjevné i skryté. „Faktickou vadou se rozumí neexistence takových vlastností nebo projevů věci, které se u věci určitého druhu a stáří obecně předpokládají a v jejichž důsledku je možnost využití věci podstatně snížena.“⁴⁰ Jakost si mohou účastníci smlouvy sjednat, není-li určena ve smlouvě, stanoví ji podpůrně zákon. Ten vyžaduje, aby věc měla vlastnosti obvyklé a aby ji bylo možno použít podle povahy a účelu smlouvy. Upozornění na vady se musí týkat určité vady.⁴¹ Jestliže prodávající splní svou povinnost, pak za vady, na které upozornil, neodpovídá. Za ostatní vady však

⁴⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 1572 + R 24/1990.

⁴¹ R 23/1970

odpovídá, bez ohledu na to, zda o nich věděl, mohl vědět či nikoliv. Upozornit na vady je prodávající povinen v době sjednávání smlouvy, tedy do jejího uzavření.

Ad 5.) Právo prodávajícího na zaplacení kupní ceny je rubem povinnosti kupujícího dohodnutou kupní cenu za předmět koupě zaplatit (blíže viz. Práva a povinnosti kupujícího str. 36 – 37).

Práva a povinnosti kupujícího:

1. právo a povinnost předmět kupní smlouvy převzít,
2. právo uplatňovat odpovědnost za vady vůči prodávajícímu,
3. povinnost zaplatit prodávajícímu dohodnutou kupní cenu.

Ad 1.) Kupující je především povinen poskytnout spolupůsobení, které je třeba k tomu, aby mu prodávající mohl odevzdat věc v době stanovené ve smlouvě a tím splnil jednu ze svých základních povinností. Povinnost poskytnout spolupůsobení v sobě zahrnuje povinnost řádně nabídnutý předmět koupě převzít. Převzetí předmětu koupě je právní úkon kupujícího, kterým věc přebírá. Tento úkon může být učiněn jakoukoli formou, i konkludentně. Bez něj však ke splnění závazku prodávajícího nedochází. Jak už bylo řečeno výše, doba odevzdání a převzetí předmětu koupě je ponechána zejména na dohodě účastníků. Přitom doba plnění prodávajícího může být stanovena odchylně od doby plnění kupujícího. I zde pak platí, že nebyla-li doba plnění prodávajícího a kupujícího dohodnuta, platí, že jsou povinni plnit bez zbytečného odkladu, není-li to obvyklé v jiné době. Pro vymezení pojmu „bez zbytečného odkladu“ platí to, co bylo uvedeno výše. Kupující je oprávněn zadržet výplatu kupní ceny do doby, dokud nemá možnost si předmět koupě prohlédnout, jestliže byl prodávající povinen odeslat předmět koupě na místo plnění či určení. Kupující tak může vrátit předmět plnění, který neodpovídá smlouvě, aniž by musel sám plnit (jedná se např. o zásilkové obchody). Kupující dále může odepřít zaplatit kupní cenu, pokud prodávající měl plnit před ním nebo současně s ním, a neučinil tak.

Pokud jde o náklady vzniklé kupujícímu v souvislosti s převzetím předmětu koupě, hradí je sám, bez nároku na náhradu, nebylo-li účastníky dohodnuto jinak. Toto ustanovení je dispozitivní a uplatní se jen tehdy, pokud nebylo sjednáno nic jiného.

Není-li místo určení, kam má být věc odeslána, místem, kde mělo k předání věci dojít, hradí náklady odeslání kupující, nedohodli-li se účastníci jinak.

Prodávající, který byl povinen odeslat věc na místo plnění nebo určení, splnil svůj závazek včas, jestliže ve stanovené době předal věc dopravci k přepravě. K odevzdání věci však došlo teprve jejím převzetím kupujícím od dopravce, což je důležité pro nabytí vlastnického práva kupujícím a pro přechod nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení předmětu koupě z prodávajícího na kupujícího.

Ad 2.) Právo kupujícího uplatňovat odpovědnost za vady vůči prodávajícímu se týká odpovědnosti za skryté nebo zjevné vady, které existovaly v době plnění, tedy v době převzetí věci kupujícím, na které prodávající kupujícího neupozornil. Blíže k této problematice viz. část 5. Odpovědnost za vady předmětu koupě.

Ad 3.) Základní povinností kupujícího je zaplatit dohodnutou kupní cenu. Kupní cena je úplata za předmět koupě stanovená v penězích. Otázkou je, v jaké době je kupující povinen tak učinit? Doba placení bývá velmi často stanovena v rámci tzv. platebních podmínek. Zpravidla se doba placení neboli splatnost stanovuje ve vztahu k době, kdy je prodávající povinen kupujícímu odevzdat předmět koupě. Kupní cena může být ale zaplacená až v určité době po odevzdání věci, pak jde o koupi věci na úvěr. Splatná však může být podle smlouvy i v určité době před dobou stanovenou pro odevzdání a převzetí věci, v takovém případě se jedná o prenumerační koupi. Nejčastěji je ovšem kupní cena splatná současně s odevzdáním a převzetím předmětu koupě. Kupní cenu může kupující podle dohody zaplatit najednou anebo ve splátkách (koupě na splátky). Není-li splatnost kupní ceny ve smlouvě uvedena a není-li něco jiného obvyklé vzhledem k povaze smlouvy nebo k okolnostem, za nichž byla smlouva uzavřena, je kupující povinen zaplatit prodávajícímu kupní cenu při řádném odevzdání věci, takže dochází ke koupi věci za hotové. Jestliže prodávající odesílá předmět koupě na místo plnění nebo určení, není kupující povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost si předmět koupě prohlédnout.

Místo placení kupní ceny se řídí dohodou smluvních stran. Pokud platební místo nebylo sjednáno, je jím bydliště nebo sídlo dlužníka, tedy kupujícího. Kupní cena může být zaplacená i prostřednictvím banky nebo pošty. Ke splnění dochází až připsáním

částky na účet věřitele vedený u peněžního ústavu nebo vyplacením částky věřiteli v hotovosti, pokud nebylo dohodnuto něco jiného.

Jestliže nejsou platební podmínky v kupní smlouvě stanoveny, má se odevzdání předmětu koupě a placení kupní ceny uskutečnit současně. Vyplývá to ze synallagmatické povahy kupní smlouvy.

K právům a povinnostem prodávajícího a kupujícího lze na závěr říci, že jejich nesplnění má za následek prodlení prodávajícího a kupujícího.

4.10. Nabytí vlastnického práva

Ke zvláštnostem kupní smlouvy patří to, že pouhým uzavřením kupní smlouvy nepřechází na kupujícího vlastnictví koupené věci. Z kupní smlouvy vyplývá pro prodávajícího pouze závazek odevzdat předmět koupě kupujícímu a s ním spojená povinnost převést vlastnické právo na kupujícího a pro kupujícího vyplývá ze smlouvy závazek tento předmět převzít. Kupní smlouva ale patří mezi právní tituly nabytí vlastnického práva.

Prodávající splní svou povinnost převést vlastnické právo k předmětu koupě na kupujícího, jestliže mu umožní, aby toto právo nabyl. K tomu je zapotřebí, aby sám prodávající byl oprávněn s předmětem koupě a tedy i s vlastnickým právem k němu nakládat. Toto oprávnění náleží především vlastníku věci. Podle občanského zákoníku nelze nabýt vlastnické právo od nevlastníka. Výjimkou je ustanovení § 486 ObčZ (vydání dědictví oprávněnému). Není však vyloučeno nabýt vlastnické právo k věci, jestliže sice prodávající není vlastníkem prodávané věci, ale prodává zboží se souhlasem vlastníka. Rozhodující pro přechod vlastnického práva je, zda vlastníkem je osoba, jejíž věc se prodává.

Je-li předmětem kupní smlouvy movitá věc, dochází k převodu vlastnictví převzetím movité věci. Převzetím věci je nejen převzetí fyzické, ale i symbolické. Okamžik převodu vlastnictví může být sjednán odchýlně od zákona. Kupující může nabýt vlastnické právo podle smlouvy již uzavřením kupní smlouvy nebo v době pozdější.

Vlastnictví k nemovitosti se nabývá vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí. „Právní účinky nabytí vlastnického práva vznikají na základě

pravomocného rozhodnutí o jeho povolení již ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen příslušnému katastrálnímu orgánu.⁴² Kupní smlouva má tedy účinky obligační (vznik závazkového právního vztahu mezi prodávajícím a kupujícím) i účinky věcné (nabytí vlastnictví). Pokud se převádí nemovitá věc, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se vlastnické právo okamžikem účinnosti smlouvy.

Jakmile dojde k převodu vlastnického práva na kupujícího, nabývá kupující zejména všechna oprávnění, která jsou s vlastnickým právem spojena, tedy oprávnění s předmětem koupě nakládat, oprávnění věc držet, užívat a požívat. Má-li vlastnické právo k věci přejít na kupujícího již před jejím odevzdáním, náleží kupujícímu i užitky věci od převodu vlastnického práva. Má-li vlastnické právo přejít až v určité době po odevzdání věci, náleží užitky věci kupujícímu od doby odevzdání věci. Součástí oprávnění nakládat s předmětem koupě je i oprávnění převést vlastnické právo k věci na jiné osoby.

4.11. Nebezpečí škody na věci

Občanský zákoník v této oblasti stanoví, že nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení předmětu koupě přechází na kupujícího současně s nabytím vlastnictví. Přechod tohoto nebezpečí na kupujícího spojuje tedy s nabytím vlastnického práva k věci. Zkázou věci se rozumí „nejen zničení věci, ale i její ztráta...Nahodilost nespočívá v nepředvídatelnosti vzniku škody na věci, ani v tom, že je důsledkem pouze působení přírodních vlivů, nýbrž v tom, že není způsobena prodávajícím ani kupujícím...“⁴³

Okamžik přechodu nebezpečí nahodilé škody na předmětu koupě se liší u nemovitostí a movitých věcí. Zatímco u nemovitostí se vlastnictví k nim nabývá vždy vkladem do katastru nemovitostí, k nabytí vlastnictví u movité věci kupujícím nemusí dojít současně s odevzdáním a převzetím předmětu koupě. Kupující může nabýt vlastnické právo ještě před odevzdáním a převzetím předmětu koupě od prodávajícího.

⁴²Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 178.

⁴³Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 180.

Od této doby nese kupující nebezpečí škody na věci, ale věc sama je v držbě nevlastníka (prodávajícího), který má až do odevzdání věci práva a povinnosti schovatele (zejména je povinen opatrovat předmět koupě pečlivě). Nabude-li kupující vlastnické právo až v určité době po převzetí věci, přechází nebezpečí škody na věci na kupujícího již převzetím věci.

Ustanovení § 590 ObčZ upravující nebezpečí škody na věci má dispozitivní charakter. Strany si tedy mohou sjednat odlišnou dobu přechodu nebezpečí škody na věci, mohou tak učinit jen ohledně věci, která je jednotlivě určena. K věci druhově určené to lze učinit teprve v době, kdy je věc individualizována.

Byl-li předmět koupě ztracen, zničen nebo poškozen ještě před přechodem nebezpečí škody na věci, má to za následek, že prodávající nesplnil svůj závazek řádně a nese za to odpovědnost za vady věci.

4.12. Změna závazkového právního vztahu z kupní smlouvy

Jak již bylo řečeno výše, kupní smlouva vzniká dvoustranným právním úkonem, který zakládá synallagmatický⁴⁴ závazkový vztah mezi prodávajícím a kupujícím. Ke změně závazkových právních vztahů dochází obecně na základě právních úkonů, rozhodnutí soudů či jiných státních orgánů a i ze zákona. Rozlišuje se změna v subjektech závazků a změna v obsahu závazků. Protože v rámci úpravy kupní smlouvy nejsou obsažena zvláštní ustanovení o změně závazkového vztahu, který na základě takové smlouvy vzniká, použijí se na tento právní vztah obecná ustanovení o změně závazkových právních vztahů obsažená v části osmé hlavě první občanského zákoníku (ustanovení § 516 – 543).

4.12.1. Změna v subjektech závazkového právního vztahu

Občanský zákoník předpokládá dodatečnou změnu subjektů závazkového právního vztahu na řadě svých míst. Ke změně v subjektech závazkového právního

⁴⁴ Povinnost jedné strany plnit je vázána na současné splnění povinnosti druhé strany poskytnout protiplnění.

vztahu může dojít i na základě rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu. Kromě toho občanský zákoník upravuje i obecné důvody změny subjektů závazků. Jedná se o:

- postoupení pohledávky
- převzetí dluhu
- přistoupení k závazku
- převzetí plnění
- poukázku
- poukázku na cenné papíry

Postoupení pohledávky

Postoupením pohledávky postupuje původní věřitel svou pohledávku vůči dlužníkovi třetí osobě (novému věřiteli). Tím dochází ke změně v osobě věřitele. Postoupit nelze každou pohledávku, přičemž nepostupitelnost pohledávky může vyplývat ze zákona, z dohody mezi postupitelem a dlužníkem nebo ze samotné povahy závazku. Právním důvodem postoupení pohledávky může být smlouva anebo zákon.

Převzetí dluhu

V případě převzetí dluhu vstupuje do původního závazkového právního vztahu namísto původního dlužníka dlužník nový, který na sebe dluh přebírá. Tím tedy dochází ke změně v osobě dlužníka. K převzetí dluhu dochází nejčastěji na základě písemné smlouvy uzavírané mezi původním dlužníkem a dlužníkem novým. K platnosti smlouvy se vyžaduje souhlas věřitele. K převzetí dluhu může dojít ale i na základě zákona nebo na základě soudního rozhodnutí.

Zákon upravuje i případ, kdy na základě smlouvy s věřitelem převezme třetí osoba dluh bez dohody s původním dlužníkem. Taková osoba se stává dlužníkem vedle původního dlužníka.

Přistoupení k závazku

Při přistoupení k závazku přistupuje k původnímu dlužníkovi dlužník nový, a to na základě písemné smlouvy s věřitelem, kterou se zavazuje, že splní za dlužníka jeho peněžitý závazek. Stává se tedy dlužníkem vedle původního dlužníka, přičemž oba jsou zavázáni společně a nerozdílně.

Převzetí plnění

Při převzetí plnění vlastně nedochází ke změně v subjektech závazkového právního vztahu. Jde o to, že na základě dohody dlužníka a další osoby se tato třetí osoba zavazuje, že splní závazek dlužníka vůči věřiteli. Ve vztahu k věřiteli se tato dohoda vůbec neprojeví. Věřitel je povinen přijmout plnění od někoho jiného než od dlužníka, pokud tento plní se souhlasem dlužníka.

Poukázka

Poukázkou opravňuje ten, kdo ji vydal, poukazníka, aby přijal plnění od poukázaného, a poukázaného zmocňuje, aby plnil poukazníkovi na účet poukazatelův. Jde tu o povinnost poukázaného plnit poukazníkovi na účet poukazatele.

4.12.2. Změna v obsahu závazkových právních vztahů

Ke změně obsahu závazku může dojít v první řadě dohodou mezi smluvními stranami, čili je tato změna ponechána na vůli smluvních stran.

Ke změně závazkového právního vztahu ale dochází i porušením právních povinností na základě zákona v případě prodlení dlužníka a prodlení věřitele. O prodlení bude podrobněji pojednáno níže.

4.13. Zánik závazkového právního vztahu z kupní smlouvy

K zániku závazkového právního vztahu zcela obecně dochází tehdy, když k původní právní skutečnosti, která takový vztah založila, přistoupí právní skutečnost další, která ji zcela či zčásti zbaví právních účinků.

Podle toho, jaká právní skutečnost zánik závazkového vztahu způsobila, můžeme zánik závazkového právního vztahu roztřídit na:

- zánik závazkového právního vztahu na základě právních úkonů (jednostranných či dvoustranných)
- zánik závazkového právního vztahu na základě události
- zánik závazkového právního vztahu na základě spojení úkonu a události
- zánik závazkového právního vztahu rozhodnutím státního orgánu

Pro závazkový právní vztah založený kupní smlouvou platí, že zaniká níže popsanými způsoby zániku závazku.

4.13.1. Jednostranným právním úkonem

1. splněním dluhu (solucí)

Splnění je nejčastějším způsobem, jakým může závazek z kupní smlouvy zaniknout. Právě v tomto případě je dosaženo hospodářského cíle kupní smlouvy. Aby však mohl závazek z kupní smlouvy zaniknout splněním, jsou k tomu zapotřebí dva jednostranné právní úkony. Tím prvním úkonem je úkon prodávajícího spočívající v odevzdání předmětu koupě kupujícímu a tím druhým je úkon kupujícího spočívající v zaplacení dohodnuté kupní ceny.

2. uložením do úřední úschovy

Obecně spočívá tento způsob zániku závazku v tom, že dlužník splní svůj závazek tím, že předmět plnění uloží do úřední úschovy. Musí ale proto existovat některý z důvodů, které zákon uvádí (věřitel není přítomen, věřitel je v prodlení, dlužník věřitele nezná anebo má pochybnosti o tom, kdo je věřitelem). Pokud jde o kupní smlouvu, pak závazkový právní vztah z ní zanikne tímto způsobem tehdy, jestliže kupující uloží kupní cenu (tedy peníze) do úřední úschovy u soudu, ovšem za předpokladu, že prodávající je v prodlení s jejím převzetím. Takto tedy kupující svou povinnost splní. Dále může prodávající, je-li kupující v prodlení s převzetím věci, uložit předmět koupě ve veřejném skladišti na náklady kupujícího nebo u jiného schovatele. To uvádí § 592 ObčZ.

3. jednostranným odstoupením od smlouvy

„Odstoupení od smlouvy je jednostranný právní úkon adresovaný druhé straně, který ruší smluvní závazkový vztah v okamžiku, kdy dojde druhé straně.“⁴⁵ Odstoupení tedy způsobí zrušení kupní smlouvy od samého počátku. Smluvní strany jsou pak povinny vrátit si vše, co si na základě zrušené kupní smlouvy plnily. Odstoupit lze jen od platné kupní smlouvy, jestliže to zákon stanoví anebo pokud se na tom smluvní strany dohodly. Kupující může odstoupit od kupní smlouvy tehdy,

⁴⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 156.

když je prodávající v prodlení s odevzdáním věci a prodávající na druhé straně může odstoupit od smlouvy, je-li kupující v prodlení se zaplacením kupní ceny. Odstoupení od kupní smlouvy je v zákoně stanoveno také jako jeden z nároků z odpovědnosti za vady, který může kupující uplatnit, a to jak v případě vady odstranitelné (zde je to ovšem vázáno na podmínku, že jiný postup není možný), tak vady neodstranitelné. Kupní smlouva zaniká v okamžiku, kdy projev vůle kupujícího o odstoupení dojde prodávajícímu. Součinnost prodávajícího zde není třeba. Zákon též pro odstoupení nepředepisuje písemnou formu.

4.13.2. Dvoustranným právním úkonem

1. dohoda o jiném plnění

Tato dohoda se také nazývá privativní novací. Spočívá v tom, že se prodávající s kupujícím dohodnou na zrušení původního závazkového právního vztahu z kupní smlouvy s tím, že jej nahradí závazkem novým s jiným předmětem plnění.

2. vzdání se práva a prominutí dluhu

Jedná se o dvoustranný právní úkon, na jehož základě se prodávající se souhlasem kupujícího vzdává svého práva, respektive mu promíjí povinnost. Zákon vyžaduje k platnosti této dohody písemnou formu, přičemž je možné prominout jak celý dluh, tak i jeho část, tedy například část kupní ceny.

3. dohoda o zrušení závazku

Dohodou o zrušení závazku neboli dissolucí je možné zrušit kupní smlouvu, aniž by ale musela vzniknout smlouva nová. Smlouva zaniká, jakmile je návrh na její zrušení přijat druhou stranou. Písemná forma je zde nutná, pokud se zrušuje kupní smlouva, která byla uzavřena v písemné formě.

4. dohoda o narovnání

Též označovaná jako smír (transactio) spočívá v tom, že prodávající a kupující mezi sebou nově vypořádávají sporná práva a sporné povinnosti a nahrazují je novými. Účelem narovnání je odstranit právní jakož i skutkovou spornost a předejít tak

možnému soudnímu sporu. Sporností se rozumí „rozdílný názor účastníků na otázky existence, platnosti závazku, jeho kauzy či obsahu.“⁴⁶

4.13.3. Na základě události

1. smrt kupujícího nebo prodávajícího

Smrtí kupujícího nebo prodávajícího jejich povinnosti nezanikají. K zániku by došlo jen v případě, že by obsahem povinnosti bylo plnění, které mělo být provedeno osobně kupujícím nebo prodávajícím.

2. uplynutí doby

Kupní smlouva zanikne, jestliže uplyne doba, na kterou byla smlouva sjednána. Byla-li kupní smlouva sjednána jako fixní, tedy byla-li stanovena přesná doba plnění a z povahy věci či ze smlouvy vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít kupující zájem, pak i taková smlouva zaniká, a to ex lege (přímo ze zákona, aniž by kupující musel od takové smlouvy zvlášť odstoupovat).

3. nemožnost plnění

Zde se musí jednat o tzv. následnou nemožnost plnění, která nastala až po uzavření platné kupní smlouvy, protože pokud by bylo plnění nemožné již v době před uzavřením smlouvy, pak by se jednalo o neplatný právní úkon, tedy o neplatnou kupní smlouvu. Plnění musí být nemožné objektivně, to znamená obecně pro kohokoli. U kupní smlouvy půjde nejčastěji o případy, kdy se zničí věc (celá nebo její část), která je předmětem kupní smlouvy a kterou byl prodávající povinen odevzdat kupujícímu. U věcí, které jsou určeny druhově, však nemožnost plnění nemůže nastat.

4.13.4. Na základě spojení události a úkonu

Prekluze

K zániku práva zde dochází kumulativně marným uplynutím zákonem stanovené propadné (prekluzivní) lhůty a neuplatněním práva oprávněným subjektem v této lhůtě.

⁴⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 160.

Velmi často dochází k prekluzi v případě odpovědnosti za vady předmětu koupě, jestliže kupující zjištěné vady ve lhůtě stanovené zákonem neuplatní (nereklamuje, nenotifikuje) u prodávajícího.

K těmto výše popsaným způsobům zániku kupní smlouvy je třeba ještě přiřadit zánik kupní smlouvy rozhodnutím státního orgánu a také v důsledku vedlejších ujednání.

5. ODPOVĚDNOST ZA VADY PŘEDMĚTU KOUPE

5.1. Obecná právní úprava odpovědnosti za vady u kupní smlouvy

Nejprve je třeba vymezit pojem vady. Podle soudního rozhodnutí R 24/1990 se za vadu věci považuje „neexistence takové vlastnosti věci, která se u věci určitého druhu a stáří obecně předpokládá a v důsledku níž je možnost využití věci podstatně snížena.“ Obecně lze vady členit na vady faktické, jestliže věc nemá stanovenou jakost, tedy vlastnosti určené ve smlouvě nebo podpůrně či závazně zákonem (jakostní vady) nebo byla odevzdána v jiném množství než stanoveném ve smlouvě (množstevní vady) a na vady právní, kdy nedostatky předmětu plnění brání tomu, aby nabyvatel po právní stránce nabyl ta práva, která podle smlouvy nabyt měl.

Obecná úprava odpovědnosti za prodanou věc je obsažena v občanském zákoníku v ustanoveních § 596 – 600.

Podle ustanovení § 596 platí, že věc, která má vady, o nichž prodávající ví, je povinen kupujícího při sjednávání kupní smlouvy na takové vady upozornit. „Upozornění se musí týkat určité vady.“⁴⁷ „Uvedené vady nemůžeme označit jako vady zjevné, protože základním kritériem zde není skutečnost, zda o vadách ví každý, ale je rozhodující, že o těchto vadách ví kupující. Zákon nerozlišuje, zda se jedná o vady faktické (věcné) nebo o vady právní.“⁴⁸ Upozornění na vady je prodávající povinen

⁴⁷ R 23/1970.

⁴⁸ Pohl, T. Odpovědnost za vady plnění u kupní smlouvy podle občanského zákoníku. Právní rádce, 2006, č. 1.

učinit v době sjednávání smlouvy. Jestliže kupující přes toto upozornění smlouvu uzavře, projeví souhlas s tím, aby věc měla oznámené vady. Za vady, na které prodávající upozornil, neodpovídá. Za ostatní vady, na které kupujícího neupozornil, prodávající odpovídá bez ohledu na to, zda o nich věděl či nikoliv. Zákon nepředepisuje formu pro uvedené upozornění. Posledním momentem, kdy může prodávající splnit svou povinnost upozornit kupujícího na vady, je okamžik před podpisem smlouvy. Toto ustanovení se týká jak prodeje věcí, které již byly použity, tak věcí, které jsou nové. Každá věc, která se používá, se opotřebí. Běžné opotřebení ale není vadou, a proto prodávající nemusí upozorňovat na to, že věc je běžně opotřebena. Hranice mezi běžným opotřebením a vadností věci je třeba odlišovat v každém konkrétním případě zvlášť.

Ustanovení § 597 upravuje případ, kdy je věc prodána a teprve poté je zjištěna její vada. Nejedná se zde o každou existující vadu, ale pouze o vadu, která existuje v době plnění (v době převzetí věci kupujícím) a na níž prodávající kupujícího neupozornil. Okolnost, zda prodávající o vadě, na kterou kupujícího neupozornil, věděl, nebo se domníval, že věc je bez vad, nemá v tomto případě význam. Odpovědnost za vady je totiž odpovědností objektivní, to znamená, že prodávající odpovídá za vady i tehdy, jestliže ani nemohl vědět, že věc má vady, a proto na ně kupujícího neupozornil. Proávající tedy odpovídá za vady, které existovaly v době uzavření smlouvy, i když vyšly najevo až dodatečně. Pokud ale vady existují, ale neexistovaly v době, kdy věc byla převzata, pak se výše uvedené ustanovení občanského zákoníku nepoužije. V takovém případě nastupuje obecná úprava odpovědnosti za vady, která je upravena v občanském zákoníku v ustanoveních § 499 – 510.

Pokud jde o práva kupujícího z odpovědnosti za vady, jsou podle ustanovení § 597 odst. 1 následující:

- Předmět koupě je vadný a vada je neodstranitelná, tj. předmět koupě nelze pro vadu užívat dohodnutým způsobem nebo řádně, předmět koupě je tedy neupotřebitelný. Tehdy si může kupující zvolit mezi přiměřenou slevou z kupní ceny a odstoupením od smlouvy. Odstoupením od smlouvy se smlouva ruší.
- Proávající ujistil kupujícího, že věc má určité vlastnosti, zejména vlastnosti kupujícím vymíněné, anebo že nemá žádné vady, ale toto ujištění se ukázalo později nepravdivým (nepravdivé je takové ujištění, které neodpovídá

skutečnosti a není rozhodné, zda prodávající o tom ví, či nikoliv). I v tomto případě má kupující právo na přiměřenou slevu z kupní ceny nebo může od smlouvy odstoupit.

- Vada je odstranitelná (nečiní tedy předmět koupě neupotřebitelným) nebo je neodstranitelná, ale předmět koupě lze užívat dohodnutým způsobem nebo řádně, pak má kupující právo na přiměřenou slevu z kupní ceny odpovídající povaze a rozsahu vady.

Při určování přiměřené slevy z kupní ceny je třeba zjistit rozdíl mezi hodnotou věci bez vady a hodnotou, kterou má věc s vadou. Rozhodující jsou přitom cenové poměry v době odevzdání věci.

Kupující však nemá právo na opravu věci či doplnění toho, co chybí, jak je tomu v ustanovení § 507 odst. 1 ObčZ, neboť toto ustanovení je ve vztahu k § 597 obecné. Strany si ale mohou dohodnout i jiná práva z odpovědnosti za vady věci, než stanoví zákon.

Odpovědnost za vady věci prodané v obchodě je upravena zvláště v ustanoveních § 619 a násl. ObčZ.

5.2. Reklamace vad kupujícím

Vady musí kupující uplatnit u prodávajícího bez zbytečného odkladu. Práva z odpovědnosti za vady se může kupující domáhat u soudu, jen jestliže vady vytkl nejpozději do šesti měsíců, jde-li o vady krmiv, do tří týdnů, a jde-li o vady zvířat, do šesti týdnů po převzetí věci. Toto stanoví občanský zákoník ve svém ustanovení § 599 odst. 1.

Zákon zde určuje počátek běhu záruční lhůty a také její délku. Odpovědnost za vady uplatňuje kupující u prodávajícího jednostranným právním úkonem. Tomuto uplatnění se také říká notifikace či reklamace a je třeba jej učinit bez zbytečného odkladu.⁴⁹ Lhůta „bez zbytečného odkladu“ má pouze pořádkový charakter a její nedodržení nemá pro kupujícího žádné právní následky. Účinky notifikačního právního

⁴⁹ NS sp.zn. 30 Cdo 2175/2000: Lhůta k vytknutí vady kupujícím běží ode dne převzetí věci; obecná úprava, podle které tato lhůta běží od okamžiku, kdy nabyvatel měl možnost si věc prohlédnout, se v tomto případě neuplatní.

úkonu nastávají v okamžiku, kdy projev vůle kupujícího došel prodávajícímu. Kupující ale může prodávajícímu vady vytknout až v návrhu na zahájení občanského soudního řízení, kterým uplatňuje konkrétní práva z odpovědnosti za vady prodané věci, jestliže žalovanému byla ve lhůtě určené k vytknutí vad doručena žaloba obsahující právě vytknutí vady prodané věci.⁵⁰ Jestliže kupující nenotifikuje prodávajícímu vady věci včas, jeho nároky z těchto vad zanikají, prekludují se. K prekluzi soud přihlíží z úřední povinnosti. Z uvedeného vyplývá, že pouze pro ty vady, které kupující vytkl ve stanovených lhůtách, může také uplatňovat své nároky z odpovědnosti za vady v soudním řízení. Své právo u soudu může uplatnit ve tříleté promlčecí době, která mu běží od vytknutí vady. Vytýkaná vada musí být vždy konkrétní.

Práva z odpovědnosti za vady zůstávají kupujícímu zachována i tehdy, jestliže věc prodal. Nový vlastník věci práva z odpovědnosti za vady vůči původnímu prodávajícímu uplatňovat nemůže, protože není jeho právním nástupcem ze zákona, ale může je vymáhat vůči osobě, od které věc koupil.

5.3. Náhrada nákladů reklamace

Náhrada nákladů spojených s reklamací vad je v občanském zákoníku upravena v ustanovení § 598. Kupující má právo na úhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práv z odpovědnosti za vady. Právo na náhradu nutných nákladů zaručuje kupujícímu, že mu prodávající nahradí účelně vynaložené náklady, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním odpovědnosti za vady. Nejde tedy o jakékoli náklady, ale o náklady nezbytně nutné, které jsou v příčinné souvislosti s činností kupujícího, který uplatňuje svá práva. Jde například o náklady odborné prohlídky potřebné ke zjištění vady, náklady přepravy věci, poštovné a další. I tyto náklady je třeba oznámit prodávajícímu bez zbytečného odkladu, respektive do šesti měsíců po převzetí věci. Jestliže vznik těchto nákladů kupující neoznámí ani do jednoho měsíce po uplynutí doby, v níž měl vady oznámit, právo na náhradu těchto nákladů zanikne.

⁵⁰ R 45/1974: Kupující může žalobou u soudu uplatnit jen práva z odpovědnosti za ty konkrétní dodatečně najevo vyšlé vady koupené věci, které prodávajícímu vytkl ve lhůtě uvedené v ustanovení § 403 odst. 1 (dnes § 599).

Na náhradu nákladů má kupující právo, jestliže byly účelně vynaloženy a pokud jich bylo skutečně třeba k uplatnění práva z odpovědnosti za vady.⁵¹ V žádném případě se však nejedná o náhradu škody. Kupující musí prokázat, že náklady vynaložil, že je vynaložil nutně a současně že náklady vynaložil v příčinné souvislosti s prokázaným vadným plněním prodávajícího. Do těchto nákladů se nezahrnují náklady soudního řízení, které vznikají při uplatnění nároku z odpovědnosti za vady. Náhrada nákladů řízení se řídí procesními předpisy.

Mezi úhradou těchto nákladů a včasnou reklamací je souvislost, která je vyjádřena v ustanovení § 599 odst. 2, kde se stanoví, že právo na náhradu nutných nákladů může kupující uplatnit u soudu, jen jestliže náklady prodávajícímu oznámí v záruční lhůtě.

5.4. Vztah mezi odpovědností za vady a náhradou škody způsobené vadným plněním

Občanský zákoník řeší také v ustanovení § 600 konkurenci mezi právy z odpovědnosti za vady a náhradou škody. Podle daného ustanovení uplatněním práv z odpovědnosti za vady není dotčeno právo na náhradu škody.

Kupujícímu může v důsledku vady věci vzniknout škoda. Půjde zde o odpovědnost za škodu způsobenou v příčinné souvislosti s porušením právní povinnosti prodávajícího z kupní smlouvy. Zde je třeba rozlišovat, zda jde o vadu předmětu kupní smlouvy nebo o náhradu za újmu, která z vady věci vznikla. Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu jsou odlišné, než je tomu u odpovědnosti za vady.

Právo z odpovědnosti za škodu je obecně upraveno v občanském zákoníku v ustanovení § 420 a násl. a je založeno na principu zavinění. Naproti tomu právo z odpovědnosti za vady je založeno na objektivním principu, tedy bez ohledu na zavinění, na principu zákonné záruky. Jako náhradu škody nelze uplatnit to, co odpovídá právům z odpovědnosti za vady věci. Taková konkurence je vyloučena. Jinak ale nároky kupujícího z odpovědnosti za vady nevylučují nárok na náhradu škody. Oba nároky mohou existovat vedle sebe.

⁵¹ NS sp.zn. 33 Odo 473/2001: Právo na zaplacení nákladů vynaložených na odstranění vady koupené věci nemůže být přiznáno podle ustanovení § 598 ObčZ, které upravuje právo kupujícího na úhradu nutných nákladů, jež mu vznikly v souvislosti s uplatněním práv z odpovědnosti za vady.

Výše uvedené ustanovení „v podstatě umožňuje likvidovat škody vzniklé jako důsledek vadného plnění. Škoda zde může mít buď podobu škody skutečné či ušlého zisku.“⁵² Ke vzniku práva na náhradu škody je třeba prokázat existenci škody a její výši, dále je nutný důkaz o vadném plnění druhé smluvní strany, tedy o protiprávním úkonu, a poté je třeba prokázat příčinnou souvislost mezi vnikem škody a protiprávním úkonem. Důkazní břemeno spočívá na kupujícím jako poškozeném. Další rozdíl mezi oběma druhy odpovědností spočívá i ve lhůtách. Právo z odpovědnosti za škodu může být uplatněno i po uplynutí lhůt na uplatnění práv z odpovědnosti za vady. Nárok na náhradu škody se promlčuje v objektivní a subjektivní promlčecí době.

Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku upravuje zvláštní zákon č. 59/1998 Sb, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona výrobce odpovídá za škodu, jestliže dojde v důsledku vady výrobku ke škodě na zdraví, usmrcení nebo ke škodě na jiné věci, než je vadný výrobek.

Odpovědnost za vady věci prodané v obchodě je upravena speciálně v § 619 a násl. ObčZ.

6. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU

6.1. Obecně o odpovědnosti za škodu

Občanský zákoník obsahuje jednak obecnou úpravu odpovědnosti za škodu v ustanoveních § 420 a násl. a jednak řadu zvláštních případů odpovědnosti za škodu. Kromě této úpravy je třeba vzít v úvahu i úpravu obsaženou ve zvláštních zákonech, které obsahují pouze další skutkové podstaty odpovědnosti za škodu, zejména pak zákon č. 59/1998 Sb, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, ve znění pozdějších předpisů. Ohledně jejich vzájemného vztahu platí, že pokud se nejedná o případ zvlášť upravený, uplatní se obecná úprava odpovědnosti za škodu obsažená v ustanoveních § 420 a násl. ObčZ, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

⁵² Pohl, T. Odpovědnost za vady plnění u kupní smlouvy podle občanského zákoníku. Právní rádce, 2006, č. 1.

Funkcí odpovědnosti za škodu je určit, která osoba, komu, kdy a jak vysokou škodu způsobila. Rozlišujeme zde osobu škůdce, která zaviněným porušením právní povinnosti založila vznik konkrétního odpovědnostního vztahu nebo její jednání souviselo s právní událostí, zákonem zvláště kvalifikovanou (škodní událost). Odpovědnost za škodu zároveň stanoví, jakým způsobem je škůdce povinen nahradit škodu poškozenému. Se vznikem škody začíná realizace odpovědnostního vztahu. Poškozený musí prokázat odpovědnost toho, od koho náhradu škody požaduje. Na druhou stranu v některých případech se odpovědný subjekt může zprostit odpovědnosti, jestliže prokáže existenci některého z liberačních (zprošťujících) důvodů.

Zcela obecně platí, že pokud některá ze smluvních stran poruší svou smluvní povinnost, vzniká povinnost k náhradě škody tím způsobené. Jednou ze základních povinností prodávajícího je odevzdat kupujícímu předmět koupě řádně, tedy bez vad. A právě tato povinnost bývá velmi často porušována. V důsledku vady věci pak může kupujícímu vzniknout škoda. Nejčastěji je takovým vadným předmětem koupě výrobek. Výrobek však způsobuje škodu nepřímo v důsledku jednání odpovědné osoby.

Občanskoprávní odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem plní v zásadě trojí funkci:

- Preventivně – výchovnou
- Reparační
- Satisfakční

V rámci náhrady škody se uplatňuje v našem právním řádu princip úplné náhrady škody (princip úplné reparační).

Kromě úpravy odpovědnosti za škodu však zákon klade důraz i na předcházení vzniku škod. Jedná se o všeobecnou prevenční povinnost každého, která je upravena v ustanovení § 415 občanského zákoníku, kde se stanoví, že každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku, na přírodě a životním prostředí. Tato povinnost je právní povinností, jejíž nedodržení znamená chování v rozporu s právem, tedy chování protiprávní.

Odpovědnost za škodu způsobenou vadným plněním je třeba odlišovat od odpovědnosti za vady. Odpovědnost za vady je upravena jako odpovědnost objektivní, zatímco odpovědnost za škodu je založena na principu zavinění. Práva z odpovědnosti za vady sledují, aby se nabyvateli ze závazkového vztahu dostalo plnění bezvadné.

Účelem odpovědnosti za škodu je nahradit majetkovou újmu vzniklou v důsledku porušení právní povinnosti nebo jiné, právem uznané skutečnosti.

Předpokladem pro vznik občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem jsou:

- Protiprávní úkon spočívající v porušení smluvní právní povinnosti nebo stanovené právním předpisem
- Škoda na jiné věci než je vadný výrobek nebo vzniklá přímo na vadném výrobku
- Příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou
- Zavinění odpovědné osoby

Právo na náhradu škody způsobené v příčinné souvislosti s vadou výrobku je možné se domáhat:

1. na základě toho, že prodávající porušil vadným plněním svou smluvní povinnost plnit řádně, tedy bez vad; uplatnit právo na náhradu škody může v tomto případě pouze osoba, která je s ním ve smluvním vztahu, jež byl porušen právě vadným plněním; prodávající se může své odpovědnosti zprostit, jestliže prokáže, že škodu nezavinil;
2. na základě porušení mimosmluvní zákonné povinnosti; v tomto případě odpovídá za škodu způsobenou vadným plněním nejen osoba, která je s poškozeným ve smluvním vztahu, ale i výrobce, dodavatel, a to i společně a nerozdílně; právo na náhradu škody může uplatnit nejen kupující, ale i poškozená třetí osoba, na kterou byl vadný předmět plnění převeden

Práva z obecné odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem se podle občanského zákoníku promlčují ve dvouleté subjektivní a tříleté objektivní lhůtě. Subjektivní lhůta počíná běžet dnem, kdy se poškozený dozvěděl o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za tři roky ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla. Pro výkon práva na náhradu škody způsobené na zdraví však platí pouze subjektivní promlčecí doba. Při škodě na zdraví soudní praxe vychází z názoru, že jednotlivé složky práva na náhradu škody jsou samostatné dílčí nároky, které se promlčují samostatně.

Nároky z odpovědnosti za škodu se uplatňují u soudu v rámci občanskoprávního nebo adhezního řízení.⁵³ Po dobu řízení promlčecí doba neběží, pokud poškozený v řízení řádně pokračuje, to znamená, že procesními úkony nebrání náležitému průběhu řízení tak, aby mohlo skončit meritorním rozhodnutím.

6.2. Odpovědnost za škodu podle zákona č. 59/1998 Sb.

Kromě úpravy obecné odpovědnosti za škodu obsažené v občanském zákoníku, je odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem obsažena ve zvláštním zákoně č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, ve znění pozdějších předpisů.

„Tento zákon přinesl po vzoru Evropských společenství do našeho právního řádu zcela nový institut odpovědnosti za škodu způsobenou vadným, specifickým druhem plnění, kterým je výrobek.“⁵⁴ Zákon sám je provedením směrnice č. 85/374/EHS. Přijetím tohoto zákona se zvýšila ochrana a zlepšilo se postavení spotřebitele na trhu. Zákon stanoví přísnější podmínky pro vznik odpovědnosti výrobců, dovozců a distributorů za škodu způsobenou vadným výrobkem. Celý zákon spočívá na principu objektivní odpovědnosti s možností liberace. „Účelem nového zákona by měla být především motivace výrobců, aby uváděli na trh bezpečné výrobky a řádně informovali spotřebitele o bezpečném způsobu užití výrobku a o možných rizicích, která by eventuálně mohla spotřebiteli přivodit škodu.“⁵⁵

Zákon spočívá na následujících principech:

- princip relativní objektivní odpovědnosti
- princip přímé odpovědnosti výrobce
- princip subsidiarity použití občanského zákoníku ve vztahu k tomuto zákonu
- princip paralelní aplikace tohoto zákona s občanským zákoníkem

V rámci svých ustanovení zákon vykládá řadu pojmů, se kterými pracuje. Nejdůležitějšími z nich jsou výrobce, výrobek a vada výrobku.

Výrobce

⁵³ Adhezní řízení je součástí trestního řízení a rozhoduje se v něm o návrhu poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem.

⁵⁴ *Těmín, T.* Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, 2004, č. 10.

⁵⁵ *Těmín, T.* Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, 2004, č. 10.

Výrobce se pro účely tohoto zákona rozumí:

- a) výrobce konečného výrobku, suroviny nebo součásti výrobku, jakož i osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak,
- b) každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití; tím není dotčena odpovědnost výrobce podle písmene a),
- c) každý dodavatel výrobku za podmínky, že nemůže být určen výrobce podle písmene a), pokud ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost výrobce podle písmene a) nebo osobu, která mu výrobek dodala; totéž platí v případě dovozu, pokud není známa osoba, která výrobek dovezla podle písmene b), i když je výrobce podle písmene a) znám.

Podle tohoto výkladu budou za odpovědné subjekty podle výše uvedeného zákona považovány i další subjekty distribučního řetězce, které nejsou přímými výrobci.

Výrobek

Pro účely tohoto zákona je výrobkem jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součásti i příslušenství věci movité i nemovité; za výrobek se považuje i například elektřina.

Výrobkem však není odpad.

Vada výrobku

Výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na

- a) prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo
- b) předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo
- c) dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.

Výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.

Důvodová zpráva k zákonu uvádí, že „nároky kladené na bezpečnost výrobku...jdou však dále tak, že definice vadnosti požaduje, aby výrobek poskytoval spotřebiteli bezpečnost nejen z hlediska své technické konstrukce a užitných vlastností, ale i tím, že

bude splňovat míru bezpečnosti spotřebitelem oprávněně očekávanou, zejména s ohledem na informace (návod), který mu výrobce poskytl, na informace obecně známé....“⁵⁶

Vady výrobku lze rozdělit na vady:

- konstrukční, které spočívají v závadnosti hlavní konstrukce výrobku
- tovární, které vznikají ve fázi uskutečňování zhotovení výrobku
- instrukcí týkající se nedostatků v instrukčních materiálech, které spotřebitel obdržel
- vývojové

6.2.1. Předpoklady odpovědnosti podle zákona č. 59/1998 Sb.

Předpoklady odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku jsou:

- a) výskyt vady u výrobku
- b) škoda ve formě poškození zdraví, smrti a poškození jiné věci než samotného výrobku
- c) příčinná souvislost mezi a) a b)

Škodou se zde rozumí majetková újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, přičemž jde o škodu na zdraví, usmrcení nebo škodu na jiné věci. Škodou na věci se rozumí skutečná škoda a ušlý zisk. Výše škody se určuje podle ceny věci v době poškození. Škodou na zdraví se rozumí poškození zdraví za života poškozeného. Výskyt vady není vázán na běh záruční doby. Právo na náhradu škody podle tohoto zákona zaniká nejpozději za deset let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh výrobek, který škodu způsobil. Vada tedy musí existovat v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh. Pokud výrobce stanovil nebo závazně doporučil záruční dobu delší než deset let od uvedení na trh, promlčí se právo po uplynutí takto stanovené doby. Mezi výskytem vady a vznikem škody musí být vztah příčiny a následku. Lze zde rozlišovat dva stupně příčinné souvislosti. Prvním stupněm kauzality je vztah příčiny a následku mezi uvedením výrobku na trh a vzniklou škodou, druhým stupněm kauzality je příčinná souvislost mezi vzniklou škodou a vadností výrobku. Oba stupně je třeba prokázat.

⁵⁶ *Těmín, T.* Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, 2004, č. 10.

6.2.2. Liberační důvody

Odpovědnost podle výše uvedeného zákona není absolutní. Výrobce se tedy může své odpovědnosti z určitých důvodů zprostit. Odpovědný subjekt musí existenci liberačního důvodu prokázat, přičemž výčet liberačních důvodů je taxativní.

Prvním liberačním důvodem je neuvedení výrobku na trh. Uvedením na trh se totiž rozumí i dodání součásti nebo látky, ze které bude výrobek zpracován, výrobcí finálního výrobku nebo přímo spotřebiteli. Podmínkou je, že výrobek je distribuován mezi spotřebitele za úplatu.

Druhým liberačním důvodem je, že s přihlédnutím ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh anebo nastala později.

Třetím liberačním důvodem je skutečnost, že výrobce výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely a výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti, tedy zjednodušeně, že výrobek má objektivně sloužit pouze pro privátní účely výrobce, osob jemu blízkých nebo jeho zaměstnanců.

Další liberační důvod spočívá v tom, že výrobce prokáže, že vada výrobku je důsledkem plnění právních předpisů pro výrobce závazných.

Poslední liberační důvod se označuje jako „vývojové riziko“. Výrobce není podle zákona odpovědný, pokud všeobecný stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.

Speciálním liberačním důvodem, který platí pouze pro výrobce součásti je, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součást výrobku zapracována nebo návodem k výrobku.

6.2.3. Promlčení a prekluze

Zákon č. 59/1998 Sb. obsahuje zvláštní způsob promlčení práva na náhradu škody oproti obecné úpravě obsažené v občanském zákoníku.

Zákon zakotvuje tříletou subjektivní promlčecí lhůtu, která počíná běžet ode dne, kdy se poškozený dozvěděl, nebo lze s přihlédnutím ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že se dozvěděl o škodě, vadě výrobku a totožnosti výrobce. Dále stanoví

desetiletou objektivní prekluzivní lhůtu, která počíná dnem uvedení vadného výrobku na trh. Tato úprava platí i pro škodu na zdraví.

6.3. Obecná bezpečnost výrobků

V souvislosti s odpovědností za škodu způsobenou vadným výrobkem je důležitým pojmem „obecná bezpečnost výrobků“. Tento pojem zavedl do našeho právního řádu zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, po vzoru úpravy platné v Evropské unii. Za bezpečný výrobek se považuje takový, který za běžných, nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovené nebo obvyklé použitelnosti žádné nebezpečí, nebo jehož užití představuje vzhledem k bezpečnosti a zdraví osob pouze minimální nebezpečí při jeho správném používání. Za obecně bezpečný výrobek je třeba považovat ten, který splňuje požadavky zvláštního právního předpisu a mezinárodních smluv, kterými je Česká Republika vázána. Pokud takové předpisy pro výrobek neexistují, je bezpečný ten výrobek, který splňuje požadavky české technické normy, nebo odpovídá stavu vědeckých a technických poznatků známých v době jeho uvedení na trh. Zákon vypočítává vlastnosti výrobku, které se ve vztahu k jeho bezpečnosti sledují. Jsou jimi:

- vnitřní vlastnosti
- vnější vlastnosti
- způsob prezentace
- cílové kategorie uživatelů

Výrobky, které výše uvedené vlastnosti postrádají, jsou nebezpečné. Zákon též stanoví povinnost výrobců i dovozců uvádět na trh pouze výrobky, které jsou bezpečné, což je důležité z hlediska mimosmluvní odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 420 občanského zákoníku.

7. ODPOVĚDNOST ZA PRODLENÍ

„Prodlení (mora) je bezprávné omeškání s plněním závazku“.⁵⁷ Z toho vyplývá, že má deliktní charakter. Vyvolává odpovědnostní následky a modifikuje obsah existujícího závazku. Deliktní povaha prodlení se týká jak strany dlužnické, tak i strany věřitelské, neboť věřitel je povinen poskytnout dlužníkovi nezbytnou součinnost nebo plnění přijmout. Proto také rozlišujeme prodlení dlužníka (mora debitoris) a prodlení věřitele (mora creditoris). Občanský zákoník úpravu prodlení dlužníka a prodlení věřitele odděluje. Prodlení dlužníka je upraveno v ustanoveních § 517 – 521, prodlení věřitele pak v ustanoveních § 522 – 523.

7.1. Prodlení dlužníka

Dlužník se ocitá v prodlení, pokud nesplní svůj závazek řádně a včas. Včasné ale neřádné, tedy vadné plnění mnohdy způsobuje pouze vznik odpovědnosti za vady nikoliv za prodlení. Prodlení způsobuje vždy sankční následky. Sankce spočívá ve změně obsahu dosavadního závazku, kdy k původním právům a povinnostem smluvních stran přibývají nové povinnosti dlužníka a nová práva věřitele.

Odpovědnost za prodlení je vždy odpovědností objektivní, což znamená, že zavinění se ke vzniku této odpovědnosti nevyžaduje. Specifické následky prodlení jsou u kupní smlouvy upraveny v ustanovení § 592 ObčZ.

Prodlení dlužníka vzniká, neplní-li dlužník řádně a včas, čímž porušuje zákon. Dlužníková povinnost plnit však nemůže vzniknout dříve, než se dluh stane splatným. Základní podmínkou vzniku prodlení dlužníka je tedy splatnost dluhu. Pokud dlužník nabídne plnění včas, ale takové plnění není řádné, pak také porušuje svou povinnost plnit řádně a včas, a v důsledku toho se též ocitne v prodlení, jestliže věřitel odmítne plnění přijmout. Jestliže jej však věřitel přijme, byť s vadami, pak nenastává na straně dlužníka prodlení, ale vznikne odpovědnost za vady.

Prodlení dlužníka ale nenastává, pokud k plnění splatného dluhu nepřistoupí ze zákonného nebo smluveného důvodu. Zejména tehdy, když se jedná o synallagmatické závazky a druhá strana svůj závazek dosud nesplnila a ani k tomu není připravena, dále

⁵⁷ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12.

pokud je zde v důsledku změny okolností obava, že druhý účastník své plnění nedá, též tehdy odmítne-li věřitel dlužníkovi vystavit kvitanci⁵⁸ a dále se nemůže dlužník ocitnout v prodlení, jestliže věřitel odmítá plnění přijmout anebo neposkytne dlužníkovi součinnost potřebnou ke splnění dluhu.

Následky dlužníkova prodlení jsou různé. Jako zákonné důsledky se uvádí možnost věřitele odstoupit od smlouvy, přechod rizika vzniku škody na věci, povinnost platit úroky z prodlení či poplatek z prodlení a odpovědnost za škodu.

Obecná ustanovení o odpovědnosti za prodlení se uplatní i u kupní smlouvy. V případě prodlení na straně kupujícího jako dlužníka pak platí:

- nesplní-li kupující svůj dluh ani v dostatečně přiměřené lhůtě, má prodávající právo od smlouvy odstoupit; odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší a všechna práva a povinnosti z ní vyplývající pro smluvní strany zanikají;
- jde-li o prodlení se zaplacením kupní ceny, má prodávající právo požadovat úroky z prodlení

7.2. Prodlení věřitele

Věřitelovo prodlení se již tradičně označuje latinským termínem „mora creditoris“. „Méně známé je synonymické pojmenování téhož jako mora accipiendi (prodlení s přijetím), které vyjadřuje, že klasické pojetí při prodlení věřitele znalo jen jedinou skutkovou podstatu“.⁵⁹ Jednalo se o situaci, kdy věřitel neoprávněně odmítl dlužníkem řádně nabídnuté plnění přijmout. Toto stanovil ještě i občanský zákoník z roku 1811. Současný občanský zákoník upravuje prodlení věřitele v ustanoveních § 522 – 523.

Věřitel se ocitá v prodlení, jestliže nepřijal řádně nabídnuté plnění. Zde se musí jednat o dluh, který je dospělý, tedy splatný, dlužník je připraven plnit a věřitel odmítne toto plnění neoprávněně. Kdy je dluh dospělý stanoví zpravidla smlouva, nebo zákon či soud. Pro obecnou úpravu splatnosti dluhu platí, že pokud nebylo ujednáno něco jiného, stává se pohledávka věřitele splatnou den následující poté, co věřitel dlužníka požádal o plnění. V rámci úpravy kupní smlouvy však speciální ustanovení stanovuje výjimku,

⁵⁸ Kvitance = potvrzení.

⁵⁹ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12.

kdy pokud není dohodnuto jinak a není-li to obvyklé, jsou účastníci povinni plnit bez zbytečného odkladu. Na druhou stranu dlužník musí plnění nabídnout nejen včas, ale i řádně. To znamená, že musí plnění nabídnout reálně, v určitý čas a na určeném místě. Nestačí tedy jen slovní slib splnění nebo slovní vyjádření ochoty splnit. Pokud dlužník nabízí pouze částečné plnění, může věřitel za určitých podmínek takové plnění odmítnout, zejména jestliže to odporuje povaze pohledávky. Věřitel též může oprávněně odmítnout plnění s vadami. Přijme-li vadné plnění, je splněno, ale věřiteli vzniká právo z odpovědnosti za vady.

Plní-li dlužník, má věřitel povinnost splnění dluhu kvitovat, neboli potvrdit, že strany „jsou si kvit“ a dlužník věřiteli nic nedluží. Občanský zákoník v tomto směru hovoří o potvrzení o tom, že dluh byl zcela či zčásti splněn. Kvitance musí být vystavena písemně. Věřitel je povinen takové potvrzení vystavit jen tehdy, je-li o to dlužníkem požádán. V případě, kdy věřitel odmítne dlužníkovi splnění dluhu potvrdit, se blíží situaci, kdy věřitel odmítne splnění přijmout, a proto se také věřitel ocitne v prodlení.

Další skutkovou podstatou prodlení věřitele je v občanském zákoníku formulována tak, že věřitel neposkytl v době plnění součinnost potřebnou ke splnění dluhu. Povinnost věřitele poskytnout součinnost stanoví někdy zákon, jindy tak činí smlouva anebo „faktická právního poměru založeného určitou smlouvou“.⁶⁰

Jedná-li se o synallagmatické závazky, kde každá ze stran je zároveň dlužníkem a věřitelem, pak také každá z těchto stran má právo na plnění, ale současně sama další straně plnění poskytuje. Strana, která je povinná plnit, může plnění odepřít, dokud druhá strana nesplní či vzájemné plnění nezajistí. Tyto případy jsou blízké situaci, kdy věřitel dlužníkovi neposkytne součinnost potřebnou ke splnění dluhu, ale přesto se liší. „Nejde při nich totiž o spolupůsobení poskytnuté dlužníkovi k tomu, aby on plnil, nýbrž o jednání směřující k tomu, aby také druhá strana získala hospodářský prospěch, který jí podle smlouvy náleží“.⁶¹ Straně, již vzájemné plnění nebylo poskytnuto ani zabezpečeno, náleží námitka nesplnění smlouvy (*exemptio non adimpleti contractus*), čímž jí vzniká oprávnění vlastní plnění odepřít a do prodlení se jako dlužník nedostává. Do prodlení se naopak dostává ten, kdo je v daném vztahu věřitelem.

⁶⁰ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12.

⁶¹ Eliáš, K. Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12.

Zákonné následky věřitelova prodlení jsou následující:

- po dobu, kdy je věřitel v prodlení, není v prodlení dlužník;
- pokud je věřitel v prodlení proto, že plnění nepřijímá nebo odmítá dlužníkovi vystavit kvitanci, může se dlužník svého závazku zprostit náhradním splněním, zejména uložením předmětu plnění do úřední úschovy;
- dalším následkem je přechod rizika poškození věci na věřitele;
- dlužník má též právo na úhradu účelně vynaložených nákladů, které mu vznikly v souvislosti s tím, že věřitel odmítl přijmout plnění, nebo že neposkytl dlužníkovi součinnost potřebnou ke splnění dluhu; v případě synallagmatických závazků je následkem věřitelova prodlení námitka nesplněné smlouvy;

Věřitelovo prodlení zaniká, jakmile přijme nabízené plnění a vystaví dlužníkovi, pokud tento o to požádal, kvitanci, anebo poskytne dlužníkovi součinnost potřebnou ke splnění dluhu. K zániku věřitelova prodlení může dojít i dohodnou-li se na tom obě strany.

V případě prodlení na straně prodávajícího jako věřitele pak platí:

- pokud se jednalo o tzv. fixní smlouvu, kdy byla v kupní smlouvě stanovena přesná doba splnění a ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít kupující zájem, ruší se taková smlouva přímo ze zákona
- kupující má právo zprostit se závazku uložením do úřední úschovy
- kupující má právo na náhradu škody, která mu vznikla v důsledku prodlení prodávajícího
- v době prodlení prodávajícího nemůže nastat prodlení kupujícího
- je-li kupující v prodlení s převzetím, může prodávající předmět koupě uložit na náklad kupujícího ve veřejném skladišti nebo u jiného schovatele nebo jej může po upozornění prodat na účet kupujícího; jde-li o věci podléhající rychlé zkáze a není-li na upozornění čas, upozornění není nutné; kupující je v tomto případě v prodlení jako věřitel;

8. KUPNÍ SMLOUVA A OCHRANA SPOTŘEBITELE

V souvislosti s rozvojem soukromopodnikatelských vztahů po roce 1989 došlo k potřebě nově právně upravit oblast ochrany spotřebitele. Nová právní úprava byla zajištěna zejména novelizací občanského zákoníku, která nabyla účinnosti dne 1.1.2001, a která se týká tzv. spotřebitelských smluv.

Předmětná novelizace se opírá o směrnice Evropské unie, jež upravují určité aspekty prodeje spotřebního zboží a záruk za spotřební zboží.

Spotřebitelskými smlouvami „jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, které jsou upravené v části osmé občanského zákoníku, jsou-li smluvními stranami na jedné straně spotřebitel (nejednající v souvislosti se svou samostatně výdělečnou činností) a na straně druhé dodavatel, který naopak při uzavírání a plnění smlouvy v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti jedná.“⁶² Spotřebitelem se zde míní nejen osoba fyzická, ale i osoba právnická, pokud dané plnění neslouží k její podnikatelské činnosti.

Spotřební zboží je ve směrnici definováno jako „movité hmotné předměty, voda, plyn a elektrický proud.“ Tato definice však není s negativní definicí obsaženou v ustanovení § 54 ObčZ či s příkladným výčtem spotřebního plnění v jiných ustanoveních zcela identická. V rámci naší úpravy jde o situace nad rámec minima stanoveného směrnicí.

Pokud jde o kvalitu plnění (resp. povinnost poskytnout plnění odpovídající smlouvě), stanovuje směrnice, že zboží musí být vhodné pro účely, pro něž se zboží shodného druhu obvykle používá, není-li sjednáno jinak, a musí souhlasit s popisem či vzorky předloženými nebo poskytnutými dodavatelem.

Směrnice Evropské unie se v této oblasti zaměřila i na lhůty pro uplatnění vad zboží a stanovila je v délce minimálně dvou let. Jedná se přitom o lhůty pro vytčení vad zboží u dodavatele. Dále směrnice stanovila i minimální dobu záruky za vady použitého zboží v délce trvání jednoho roku.

⁶² Bělohávek, A. Ochrana spotřebitele a spotřebitelská smlouva. Právní rádce, 2001, č. 6.

8.1. Spotřebitelské smlouvy

Úprava spotřebitelských smluv je obsažena především v části první hlavě páté občanského zákoníku.

Spotřebitelské smlouvy jsou v ustanovení § 52 ObčZ vymezeny jako smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel. Dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, zatímco spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Z toho vyplývá, že spotřebitelské smlouvy nejsou žádným zvláštním typem smlouvy, jako jsou např. kupní smlouva nebo smlouva o dílo. Úprava spotřebitelských smluv má povahu zvláštních ustanovení vůči ustanovením občanského zákoníku, která v části osmé upravují jednotlivé smluvní typy. A proto se tato úprava uplatní i při uzavírání kupní smlouvy, jestliže jsou jejími smluvními stranami na jedné straně dodavatel a na druhé straně spotřebitel.

V rámci úpravy spotřebitelských smluv je zvláštní pozornost věnována smlouvám sjednaným na dálku a smlouvám sjednaným mimo provozovnu dodavatele.

8.1.1. Smlouvy sjednané na dálku

Smlouvami sjednanými na dálku (distančními smlouvami) jsou smlouvy, které mohou být uzavřeny bez současné fyzické přítomnosti smluvních stran prostředky komunikace na dálku. Takovými prostředky komunikace na dálku jsou s výjimkou písemného styku např. rozhlas, telefon s lidskou obsluhou, telefon bez lidské obsluhy, katalog, videotelefon, elektronická pošta, faxový přístroj, teleshopping či internet. Prostředky komunikace na dálku, které umožňují individuální jednání, mohou být použity jen tehdy, jestliže jejich použití spotřebitel neodmítl. Jedná-li se o takové prostředky komunikace na dálku, jako jsou fax nebo automatický telefonní systém, je třeba pro jejich použití získat předchozí výslovný souhlas spotřebitele. Dojde-li k jednání prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku, musí dodavatel spotřebiteli s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy poskytnout informace, které občanský zákoník uvádí v demonstračním výčtu (jedná se např. o obchodní firmu, údaje o příslušném kontrolním orgánu, název a hlavní charakteristiky zboží či

služeb, cena zboží nebo služeb, způsob platby a další). Po uzavření smlouvy ale ještě před plněním musí být spotřebiteli písemně poskytnuty informace, jež jsou uvedeny v taxativním výčtu (jde o obchodní jméno a identifikační číslo dodavatele, sídlo právnické osoby a bydliště v případě fyzické osoby, informace o podmínkách a postupech pro uplatnění práva odstoupit od smlouvy, informace o službách po prodeji a o zárukách a o podmínky pro zrušení smlouvy, pokud není určena doba platnosti nebo platnost je delší než jeden rok). Při uzavření smlouvy prostřednictvím prostředků komunikace na dálku má spotřebitel právo od takové smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce do 14 dnů od převzetí plnění. Jestliže však dodavatel nepředal spotřebiteli informace, které je povinen předat písemně, pak činí lhůta pro odstoupení od smlouvy 3 měsíce od převzetí plnění. Spotřebitel ale nemůže odstoupit od smlouvy, které jsou vypočteny v ustanovení § 53 odst. 8, ledaže by to bylo výslovně ujednáno. Občanský zákoník též z režimu distančních smluv některé smlouvy vyjímá. Činí tak v ustanovení § 54. U takových smlouvy je totiž úprava distančních smlouvy nevhodná anebo prakticky nemožná.

8.1.2. Smlouvy sjednané mimo provozní prostory

Zde se jedná o spotřebitelské smlouvy uzavřené dodavatelem, který nemá žádné stálé místo k podnikání, jakož i o smlouvy, které byly uzavřeny během cesty dodavatele mimo provozovnu či během návštěvy v bytě nebo na pracovišti spotřebitele. Od takto uzavřené spotřebitelské smlouvy může spotřebitel odstoupit, a to písemně do 14 dnů od jejího uzavření. Nedošlo-li dosud ke splnění dodávky zboží nebo služeb, může spotřebitel od smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce do 1 měsíce, přičemž dodavatel je povinen vrátit spotřebiteli zaplacené finanční částky do 30 dnů od odstoupení od smlouvy. Dodavatel též musí spotřebitele písemně upozornit na právo odstoupit od smlouvy, a to nejpozději při uzavření smlouvy. Jestliže tuto svou povinnost nesplní, pak má spotřebitel právo od smlouvy odstoupit do 1 roku od jejího uzavření. I v rámci úpravy smlouvy sjednaných mimo provozní prostory občanský zákoník některé typy smlouvy z tohoto právního režimu vyjímá (§ 57 odst. 4).

8.2. Obecné zásady spotřebitelských smluv

Obecné zásady spotřebitelských smluv chrání spotřebitele před zneužívajícími smluvními ujednáními, která nebyla mezi stranami vyjednána. Tyto obecné zásady najdeme v ustanoveních § 55 a 56 ObčZ. Smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele a spotřebitel se nemůže platně vzdát práv, která mu zákon poskytuje anebo jinak zhoršit své smluvní postavení. Jedná se o jednostranně kogentní ustanovení stanovená ve prospěch spotřebitele. Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran (to však neplatí u smluvních ujednání, která vymezují předmět plnění smlouvy či cenu plnění). Občanský zákoník poté v ustanovení § 56 odst. 3 demonstrativně vypočítává právě taková nekalá smluvní ujednání. Taková smluvní ujednání jsou neplatná pouze relativně, což znamená, že zůstávají v platnosti, pokud se jejich neplatnosti spotřebitel nedovolá v tříleté promlčecí době. Pokud vzniknou pochybnosti o významu spotřebitelských smluv, platí výklad pro spotřebitele příznivější. I toto ujednání je kogentního charakteru a nelze se tedy od něj dohodou stran ani odchýlit a nelze jej ani vyloučit.

8.3. Některé aspekty vztahu občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele

Občanský zákoník již od doby svého vzniku rozlišuje v oblasti odpovědnosti za vady dva druhy vztahů. Za prvé jsou to vztahy mezi subjekty, které individuálně prodávají určitou věc, aniž by tím realizovali obchodní záměr a za druhé jsou to vztahy, kde prodávající je podnikatel. Právě pokud jde o podnikatele, upravuje občanský zákoník přísnější odpovědnost za vady prodané věci a tím se snaží chránit druhou smluvní stranu, totiž kupujícího (občana).

Po roce 1989 došlo k výrazným změnám v oblasti ochrany spotřebitele. Přijaty byly zejména následující zákony:

- zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele,
- zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky,
- zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku,

- zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků.

Výše uvedené zákony se zaměřují na ochranu určitého okruhu subjektů, které si pořizují věci nejčastěji formou jejich koupě v obchodě.

Definici vady prodané věci v občanském zákoníku nenalezneme. Občanský zákoník v ustanovení § 499 pouze stanoví, že věc, která je přenechávána jinému za úplatu, v době plnění

- a) musí mít vlastnosti výslovně vymíněné nebo obvyklé, musí ji být možné použít podle povahy a účelu smlouvy, anebo podle toho, co si účastníci ujednali
- b) a nesmí mít právní vady.

Pro prodej zboží v obchodě je úprava odpovědnostních vztahů obsažena v ustanovení § 616 ObčZ pod označením „Shoda s kupní smlouvou“. Tato úprava je speciální ve vztahu k ustanovení § 499 ObčZ. Shodou s kupní smlouvou se rozumí, pokud zákon nestanoví jinak, že prodávaná věc má jakost a užitné vlastnosti smlouvou požadované prodávajícím, výrobcem nebo jeho zástupcem popisované nebo na základě jimi prováděné reklamy očekávané, popřípadě jakost a užitné vlastnosti pro věc takového druhu obvyklé, že odpovídá požadavkům právních předpisů, je v tomu odpovídajícím množství, míře nebo hmotnosti a odpovídá účelu, který prodávající pro použití věci uvádí nebo pro který se věc obvykle používá. U potravin musí být vyznačeno datum minimální trvanlivosti, a jde-li o potraviny podléhající rychlé zkáze, datum použitelnosti. Není-li věc ve shodě s kupní smlouvou, nastává rozpor s kupní smlouvou a taková věc je tedy vadná.

V zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, se místo pojmu kupující používá pojmu spotřebitel. Spotřebitelem se zde rozumí fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami. Zákon o ochraně spotřebitele obsahuje jak normy soukromého, tak i veřejného práva. Ukládá řadu povinností prodávajícímu, přičemž jejich nesplnění, pokud způsobí spotřebiteli škodu, zakládá právo spotřebitele na náhradu vzniklé škody.

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, zavedl další kritérium bezvadnosti, kterým je povinnost výrobců a distributorů uvádět na trh pouze výrobky, které jsou bezpečné. Podle ustanovení § 5 odst. 3 je výrobce povinen uvádět na trh pouze bezpečné výrobky. Naproti tomu distributor nesmí podle ustanovení § 5 odst. 4

distribuovat takové výrobky uvedené na trh, o nichž na základě svých informací a odborných znalostí ví nebo může předpokládat, že požadavkům na bezpečnost výrobků neodpovídají. Výrobce je povinen učinit opatření, která mu umožní být informován o bezpečnosti jím vyráběného výrobku i po jeho dodání na trh a do oběhu. Jestliže výrobce nebo distributor zjistí, že výrobek je nebezpečný, jsou povinni upozornit na tuto skutečnost spotřebitele a stáhnout nebezpečný výrobek z trhu a z oběhu, přičemž za stažení se považuje opatření, jehož cílem je zabránit distribuci, nabízení nebo vystavování nebezpečného výrobku (§ 5 odst. 6). Výrobce nebo distributor jsou dále povinni umožnit osobě, která vlastní nebo drží nebezpečný výrobek, aby jej mohla vrátit zpět výrobci nebo distributorovi na jejich náklady (§ 5 odst. 7). Jestliže výrobce nebo distributor uvedl na trh nebo do oběhu nebezpečný výrobek, je povinen tuto skutečnost oznámit příslušnému orgánu dozoru (§ 7 odst. 1) ihned po té, jakmile tuto skutečnost zjistil (§ 5 odst. 8). „Z hlediska ustanovení § 616 je povinnost uložená distributorovi (prodávajícímu) zákonem č. 102/2001 Sb. zákonem požadovanou jakostí. Výrobek musí být bezpečný. Opak je kromě porušení zákona č. 102/2001 Sb. vadou ve smyslu příslušných ustanovení občanského zákoníku.“⁶³ Zákon však ukládá i další povinnost v § 4 odst. 4, totiž pokud výrobek svými vlastnostmi splňuje požadavky na bezpečnost, ale určitý způsob jeho užívání může bezpečnost spotřebitele ohrozit, je výrobce nebo distributor, který uvádí takové výrobky na trh nebo do oběhu, povinen na toto nebezpečí upozornit v průvodní dokumentaci, pokud toto nebezpečí není zřejmé. Současně jsou tyto osoby povinny přesně určit části výrobku, které mohou vyvolat nebezpečí, a popsat způsob jejich bezpečného užívání. Uvedení tohoto upozornění nezbavuje výrobce nebo distributora povinnosti zajistit ostatní požadavky na bezpečnost výrobku. Zde se jedná o speciální požadavek na určitou kvalitu – jakost. Z toho vyplývá, že prodávající odpovídá z titulu odpovědnosti za vady podle ustanovení § 619 a násl. ObčZ. za to, že výrobek bude nejen bezvadný sám o sobě, ale že k němu bude podána potřebná informace, bez níž by mohl být nebezpečný.

Pro vznik odpovědnosti za tuto vadu není nutné, aby nebezpečný výrobek škodu skutečně způsobil. „Je-li tedy výrobek vadný proto, že je nebezpečný, lze se domáhat

⁶³ Sokol, T. Odpovědnost za vady zboží. Vztah občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele. Právní rádce, 2001, č. 11.

nápravy z titulu odpovědnosti za vady jako v případě jakékoliv jiné vady.⁶⁴ Odpovědnost za vady prodávané věci je objektivní, takže je-li bezpečnost výrobku jedním z kritérií jeho jakosti, pak se jedná o kritérium objektivní, a prodávající za tento druh vady odpovídá nezávisle na svém vědomí.

Zákon o ochraně spotřebitele ukládá prodávajícímu řadu informačních povinností. V ustanovení § 9 je stanovena obecná informační povinnost prodávajícího vůči spotřebiteli o vlastnostech prodávaných výrobků, jejich údržbě atd. Tam, kde je to potřebné, mají být tyto informace uvedeny v písemném návodu. Podle ustanovení § 10 je prodávající povinen výrobky označit řadou údajů (názvem výrobku, údaji o složení materiálu...). Nesplnění takových povinností není bráno jako vada věci, ale jde o zvláštní povinnost prodávajícího. Pokud v důsledku porušení takové povinnosti vznikne škoda, pak je to škoda způsobená porušením právní povinnosti a vzniká tedy odpovědnost za škodu podle ustanovení § 617 ve spojení s ustanovením § 420 ObčZ. Podle ustanovení § 13 zákona o ochraně spotřebitele je prodávající povinen spotřebitele řádně informovat o rozsahu, podmínkách a způsobu uplatnění odpovědnosti za vady výrobků a služeb, včetně podmínek uplatnění rozporu s kupní smlouvou (dále jen „reklamace“) spolu s údaji o tom, kde lze reklamaci uplatnit, a o provádění záručních oprav. „Toto ustanovení má z hlediska odpovědnosti prodávajícího za vady zásadní význam. Občanský zákoník totiž konstruuje pouze odpovědnostní vztah za vady, aniž by ukládal prodávajícímu nějakým zásadním způsobem poučit kupujícího o existenci a povaze tohoto vztahu.“⁶⁵ Tuto povinnost však zakládá ustanovení § 13 zákona o ochraně spotřebitele. Z toho vyplývá, že pokud prodávající danou povinnost nesplní a kupujícímu v důsledku toho vznikne škoda, bude za tuto škodu odpovídat prodávající.

9. NÁVRH NOVÉHO OBČANSKÉHO KODEXU

Téměř ihned po pádu komunistického režimu se objevila potřeba upravit nově i oblast soukromého práva, zejména pak jeho stěžejní právní předpis, kterým je občanský zákoník. Stávající a dosud platný a účinný občanský zákoník z roku 1964 „měl původně

⁶⁴ Sokol, T. Odpovědnost za vady zboží. Vztah občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele. Právní rádce, 2001, č. 11.

⁶⁵ Sokol, T. Odpovědnost za vady zboží. Vztah občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele. Právní rádce, 2001, č. 11.

svůj koncepční základ v myšlence – se zdůvodněním třídního pojetí práva – formálně vyjádřit zájem státu na zákonné úpravě pozice občana jako spotřebitele produkce distribuované v dirigisticky řízené ekonomice.⁶⁶ Takovýto účel však občanský zákoník po mnoha novelizacích již nemá. V současné době se dostal návrh nového občanského zákoníku konečně do stadia oficiálního připomínkového řízení. Informace týkající se návrhu občanského zákoníku i koncepce celkové rekonstrukce soukromého práva jsou přístupné na nových webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR na adrese <http://obcanskyzakonik.justice.cz>. Nový návrh občanského zákoníku se skládá z pěti částí a 2795 ustanovení. Pokud jde o jeho systematiku, lze říci, že celý koncept návrhu kodexu je přirozenoprávní a je postaven na myšlence, že „kodifikace soukromého práva musí sledovat určitou hodnotovou souslednost víc, než hlediska formálně teoretická.“⁶⁷ I zde je tedy „nejcennější hodnotou svobodný člověk a jeho přirozené právo dbát o vlastní rozvoj a štěstí, jakož i o rozvoj a štěstí své rodiny, a to způsobem, který bezdůvodně nepoškozují jiné.“⁶⁸ Toto umožnit a chránit je základní účel úpravy občanského práva. V rámci obecné části návrhu je obsažena úprava právního postavení člověka jako osoby, další část je věnována rodinnému právu. V části třetí nalezneme úpravu absolutních majetkových práv, v části čtvrté pak ustanovení týkající se relativních majetkových práv a část pátá, to jsou ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

9.1. Právní úprava kupní smlouvy podle nového návrhu občanského zákoníku

Vzhledem k tématu mé diplomové práce je z návrhu nového občanského zákoníku nejdůležitější úprava smluvních závazků a kupní smlouvy. Závazky z právních jednání jsou upravené v části čtvrté označené jako Relativní majetková práva, v její hlavě druhé nazvané Závazky z právních jednání. Koupě je spolu s darováním a směnou upravena v dílu prvním pojmenovaném jako Smlouvy o převedení věci do vlastnictví jiného. S účinností nového občanského zákoníku skončí

⁶⁶ Eliáš, K. Koncepce nového občanského kodexu. Právní rádce, 2001, č. 8.

⁶⁷ Eliáš, K. Koncepce nového občanského kodexu. Právní rádce, 2001, č. 8.

⁶⁸ Eliáš, K. Koncepce nového občanského kodexu. Právní rádce, 2001, č. 8.

duplicitní úprava závazkového práva. Zákonná úprava kupní smlouvy bude sjednocena do jediného právního předpisu. Základem pro jednotnou úpravu kupní smlouvy se stala především odpovídající ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Úprava kupní smlouvy je přísně logická. Postupuje od obecného ke zvláštnímu, přes obecná ustanovení, koupi movité a nemovité věci, až k vedlejším ujednáním, zvláštnostem prodeje zboží v obchodě a koupi obchodního závodu. Kupní smlouva je zde charakterizována závazkem prodávajícího převést vlastnické právo k prodávané věci na kupujícího oproti zaplacení kupní ceny, nejedná se tedy již o pouhé předání předmětu koupě za dohodnutou cenu. Kupní cena nemusí být nadále sjednávána v souladu s obecně závaznými právními předpisy. Aby byla cena dostatečně určitá, postačí sjednat způsob jejího určení. Nejvíce změn doznala ustanovení věnovaná vadám věci. „Nově se opouští hledisko opravitelných a neopravitelných vad jako základní kritérium pro určení práv kupujícího z vad věci a nahrazuje se hlediskem intenzity, jakou vadnost plnění porušuje smlouvu. Představuje-li vadné plnění podstatné porušení smlouvy, rozšiřují se práva kupujícího. Zejména se však opouští dosavadní koncepce prekluze práv z vad.“⁶⁹ „Návrh opouští institut zákonné záruky za jakost a vrací se k řešení, které odděluje od sebe práva, která kupujícímu vznikají z vad plnění ze zákona a která vznikají kupujícímu ze záruky za jakost. Dohodnou-li se strany na záruce za jakost, anebo zaručí-li se za jakost jednostranným prohlášením prodávající sám, může tím být garantována jakost věci z hlediska časového nebo co do vlastností. Záruka za jakost však nemůže vylučovat zákonnou úpravu práv z vad věci (což je praktické zejména u skrytých vad).“⁷⁰ Pro koupi nemovité věci je stanovena podmínka formy a odlišně jsou upravena práva z vad, jejichž promlčení nastává až po pěti letech od nabytí stavby spojené se zemí pevným základem. Pokud jde o vedlejší ujednání v kupní smlouvě, návrh rozšiřuje výslovně upravené doložky ještě o výhradu zpětného prodeje a výhradu lepšího kupce, přičemž ponechává i nadále výčet vedlejších ujednání jako demonstrativní. Na úpravu výhrady zpětného prodeje se zcela použijí ustanovení výhrady zpětné koupě, výhrada lepšího kupce je upravena zejména dle koupě na zkoušku. Nově obsahuje úprava kupní smlouvy ustanovení o koupi obchodního závodu. Jedná se o část, která byla přejata z obchodního zákoníku. V rámci nového občanského

⁶⁹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz>

⁷⁰ Sub. 69.

zákoníku naproti tomu zůstává zachována zvláštní úprava prodeje zboží v obchodě včetně délky záruční doby. V případě přijetí tohoto návrhu dojde ke sjednocení závazkového práva, ale dualismus soukromého práva zůstane zachován.

10. ZÁVĚR

Již v úvodu mé diplomové práce bylo řečeno, že kupní smlouva je jedním z nejstarších a nejpoužívanějších smluvních typů. Její počátky lze spatřit dokonce již v 5. – 3. tisíciletí před naším letopočtem. Pro vznik kupní smlouvy byly bezesporu rozhodující stále vzrůstající lidské potřeby. Bezprostředním předchůdcem kupní smlouvy byla smlouva směnná, na základě které se směňovala věc za věc. Cílem jak směnné, tak i později kupní smlouvy byla snaha a potřeba získat to (nejčastěji věc), co si člověk nedokázal vyrobit či vypěstovat sám, ale co dokázal vyprodukovat někdo jiný. Takovéto uspokojování lidských potřeb se uskutečňovalo v době, kterou bychom mohli nazvat „moderní společností“, a to společností s rozvinutou dělbu činností. Ekonomickým projevem této dělby činností byla právě směna zboží. Proto lze říci, že kupní smlouva je téměř stejně stará jako člověk sám.

Základní funkcí každé smlouvy, a tedy i kupní, je zajistit realizaci nejrůznějších osobních, hospodářských a jiných potřeb smluvních stran tak, aby to odpovídalo jejich zájmům. Smlouvy mají tedy zásadně společenskou funkci. Někdy se však objeví problémy a vzniká otázka, jak je řešit? Proto zde existuje právo, aby v takových situacích pomohlo. První komplexní úpravu kupní smlouvy obsahovalo právo římské, a z této úpravy dodnes vychází veškeré moderní právní úpravy evropských zemí, včetně té naší. Právě historický vývoj kupní smlouvy prakticky až do současnosti jsem se pokusila nastínit v druhé části této práce.

Jedním z důvodů, proč jsem si zvolila kupní smlouvu jako téma své diplomové práce bylo, že je to smluvní typ, který se na první pohled skutečně jeví jako jednoduchý a bezproblémový. I když jsem na počátku věděla, že to tak určitě nebude, netušila jsem, že se jedná až o tak rozsáhlý a rozhodně ne jednoduchý institut. Proto jsem se ve třetí části své diplomové práce snažila pojednat nejprve o současných pramenech právní úpravy kupní smlouvy a zařadit ji tak do našeho právního řádu. Nejrozsáhlejší částí této práce je pak část čtvrtá, v níž jsem se co možná nejkomplexněji pokusila nastínit jednotlivé aspekty kupní smlouvy. Snažila jsem se na ni nahlížet jako na právní úkon, dále pak postřehnout alespoň základní odlišnosti od jiných smluvních typů, postihnout oblast jejího vzniku, formy, jakož i jejích účastníků. Zabývala jsem se též podstatnými

náležitostmi kupní smlouvy a základními právy a povinnostmi, které z ní pro smluvní strany vyplývají. V závěru této části jsem se stručně zmínila i o její změně a zániku.

S kupní smlouvou velmi úzce souvisí i oblast občanskoprávní odpovědnosti. Zcela obecně je občanskoprávní odpovědnost chápána jako sekundární, tedy následná právní povinnost, která nastupuje až v případě porušení primární právní povinnosti. Podle toho v čem tato sekundární právní povinnost spočívá, se rozlišují tři druhy občanskoprávní odpovědnosti, a to odpovědnost za vady, odpovědnost za škodu a odpovědnost za prodlení. Každému z těchto druhů jsem věnovala samostatnou část diplomové práce a snažila jsem zachytit nejvýznamnější aspekty problematiky kupní smlouvy a jednotlivých druhů občanskoprávní odpovědnosti.

Pokud jde o kupní smlouvu a ochranu spotřebitele, jedná se o oblast, která by si bezesporu zasloužila být samostatným tématem diplomové práce. V části osmé se jí věnuji skutečně velmi stručně se zaměřením pouze na obecnou úpravu spotřebitelských smluv a některých aspektů vztahu občanského zákoníku a zákona o ochraně spotřebitele. Stručnost této části je dána i omezenou kapacitou diplomové práce.

Protože návrh nově připravovaného občanského kodexu se dostal již do stadia oficiálního připomínkového řízení, zařadila jsem do své diplomové práce i část, která se zabývá tím, jak bude úprava kupní smlouvy vypadat právě v případě přijetí nového Občanského zákoníku, respektive jaké budou největší odlišnosti oproti stávající právní úpravě. Pozitivum budoucí právní úpravy vidím v tom, že se sjednotí závazkové právo a úprava kupní smlouvy bude nadále jednotná. Další plus nové právní úpravy kupní smlouvy spatřuji v tom, že bude logicky uspořádaná, od obecného ke zvláštnímu.

Cílem mé práce rozhodně nebylo podat komplexní pohled na problematiku kupní smlouvy, ale analyzovat pouze některé partie kupní smlouvy. Z tohoto důvodu není téma mé diplomové práce ani zdaleka vyčerpáno. Přesto mohu říci, že ač je kupní smlouva skutečně jednou z nejčastěji uzavíraných smluv v běžném životě každého z nás, její současná úprava není až tak jednoduchá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Složitější úprava pak s sebou nese i větší nároky kladené na smluvní strany při uzavírání kupní smlouvy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knížní publikace:

- *Bartošek, M.* Encyklopedie římského práva. 2. vyd. Praha: Academia, 1994.
- *Eliáš, K., Zuklínová, M.* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde Praha a.s., 2001.
- *Fiala, J.* Občanské právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- *Fiala, J. a kol.* Lexikon občanského práva. 2. vydání. Ostrava: Sagit, 2001.
- *Hendrych D. a kol.* Právní slovník. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003.
- *Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha: C.H.BECK, 2003.
- *Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M.* Římské právo. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995.
- *Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.* Občanské právo hmotné. Svazek I. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005.
- *Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.* Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. Praha: ASPI, 2006.
- *Marek, V. a kol.* Historie: Pravěk a starověk 1. 1. vydání. Praha: Scienta, spol. s.r.o., 1995.
- *Rouček, F., Sedláček, J.* Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Svazek 1. Díl IV. Praha: V. Linhart, 1936.
- *Schelleová, I., Schelle, K.* Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- *Schelleová, I., Schelle, K.* Vývoj kodifikace občanského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- *Šřoviček, J., Vrabec, J.* Kupní smlouvy – právo do kapsy. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 2000.
- *Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol.* Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008.
- *Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J.* Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

Periodika:

- *Bartoš, A.* Kupní smlouva podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 1996, č. 6.
- *Bejček, J.* Na co myslet v kupní smlouvě. Právní rádce, 1993, č. 3.
- *Bezouška, P.* Neoprávněná reklamace. Právní rádce, 2006, č. 12.
- *Bělohlávek, A.* Ochrana spotřebitele a spotřebitelská smlouva. Právní rádce, 2001, č. 6.
- *Eliáš, K.* Koncepce nového občanského kodexu. Právní rádce, 2001, č. 8.
- *Eliáš, K.* Prodlení dlužníka a prodlení věřitele. Právní rádce, 2003, č. 12.
- *Hanzl, M.* Mezinárodní kupní smlouva. Právní rádce, 2003, č. 7.
- *Kanda, A.* Nové soukromé právo. Právní rádce, 2002, č. 7.
- *Kanda, A.* Obecné principy právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy. Právník, 1991, č. 5.
- *Marek, K.* Kupní smlouva. Právní rádce, 2005, č. 4.
- *Marek, K.* Kupní smlouva podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 2008, č. 8.
- *Pohl, T.* Cena jako náležitost smluv uzavíraných podle občanského a podle obchodního zákoníku. Bulletin advokacie, 1994, č. 1.
- *Pohl, T.* Odpovědnost za vady plnění u kupní smlouvy podle Občanského zákoníku. Právní rádce, 2006, č. 1.
- *Sokol, T.* Vztah občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele. Právní rádce, 2001, č. 11.
- *Soukup, M.* Platba kupní ceny. Právní rádce, 2006, č. 12.
- *Spáčil, J.* Vážná vůle jako základní náležitost právního úkonu v právní vědě a v judikatuře. Právní rozhledy, 2004, č. 22.
- *Těmín, T.* Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, 2004, č. 10.
- *Těmín, T.* Odpovědnost za výrobek. Právní rádce, 2004, č. 8.
- *Vích, J.* Změny v oblasti technických požadavků na výrobky. Právní rádce, 2004, č. 11.

Judikatura:

- Sp.zn. 7 Cdo 50/92
- Sp. zn. II. ÚS 28/96
- Sp. zn. 30 Cdo 2781/99
- Sp.zn. 12 Co 756/92
- R 44/2000-VIII
- Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 1043 – NS sp.zn. 25 Cdo 960/2000
- R 75/2004
- Právní rozhledy, 1998, č. 6 – NS sp.zn. 3 Cdon 1248/96
- R 4/1992
- Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu č. C 2251 – NS sp.zn. 22 Cdo 1432/2002
- R 67/2004
- Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu č. C 1670 – NS sp.zn. 22 Cdo 1625/2002
- Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu č. C 1466 – NS sp.zn. 30 Cdo 1162/2002
- R 23/1970
- NS sp.zn. 30 Cdo 2175/2000
- R 45/1974
- NS sp.zn. 33 Odo 473/2001

RESUMÉ

Purchase Agreement

The aim of the thesis is a Purchase Agreement. There are three main reasons, why I have chosen purchase agreement as an aim of my thesis. First two consist in a fact, that purchase agreement is one of the oldest and most widely used private legal institute. Every one of us is encountering this form of contract practically every day, whereas we mostly do not even realize it. The third, but no less important fact is, that, at the first sight, purchase agreement appears to be very simple and nonproblematic legal institute. But reality is different.

The whole thesis is divided into ten chapters. After Introduction, which is the first one, I follow the history of purchase agreement in the second one. Here I focus on Purchase Agreement legal regulation in the Antique Rome era and then especially on the evolution of legal regulation of purchase agreement in Czech Judicial Code in the 20th century.

Third chapter is focused on those sources of law, where purchase agreement legal regulation is entrenched today. Those sources are the Civil Code and the Commercial Code. So purchase agreement legal regulation is dualistic in our judicial code. Part of this chapter is dedicated to international purchase agreement as well.

The fourth chapter, which is, in my opinion pivotal, describes particular aspects of purchase agreement as they are regulated in the Civil Code. This chapter is divided into several parts. Those describe purchase agreement as a term and as a legal act. Basic differences to other agreement forms are mentioned here as well. Larger part of this chapter is focused on an origin of purchase agreement, its participants and necessary terms of purchase agreement. Discretions and duties of both parties are mentioned here as well. Options of amendments and expiration conditions are analysed in the end of this chapter.

In the fifth, sixth and seventh chapter, this thesis is focused on the area of civil liability from the view of purchase agreement. There are three types of liability, liability for defects, liability for damage (including liability for damage caused by stuck) and liability for delay.

In the eighth chapter several aspects of purchase agreement related to consumer protection are mentioned. It is not a comprehensive interpretation. Legal regulation of consumer agreements, as how it is included in the Civil Code is described here. The area of consumer agreements in our judicial code is in full correspondence with the European Union legal enactment due to a fact, that the European Communities directives related to consumer protection were incorporated into our judicial code.

The ninth chapter compares purchase agreement regulations in force with proposed legal regulation of purchase agreement included in newly prepared Civil Code, which should soon replace current Civil Code. Last chapter is a Closing.

Comprehensive view of this issue was not the main goal of this paper. It was the analysis of chosen elements of purchase agreement as one of the basic form of contract, which is, even nowadays, still unreplaceable.

Klíčová slova: kupní smlouva – občanské právo

Key words: purchase agreement – civil law